

Fönster mot naturen~ Den landskapliga infattningen av Bruno Mathssons glashus i Kosta

Examensarbete inom
landskapsarkitekturprogrammet i Alnarp
2005

Markus Magnusson
Handledare: Eva Gustavsson

Förord

Detta är ett examensarbete inom landskapsarkitekturprogrammet, utfört vid Institutionen för landskapsplanering Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Arbetet hör hemma inom profilområdet landskapsdesign och omfattar 20 poäng.

Jag vill tacka alla som på olika sätt har bidragit till det färdiga arbetet: min handledare Eva Gustavsson för all handledning och uppmuntran, Inger Åhlin och Benjamin Bankhead för ett roligt och intressant samarbete, familjerna Talvik, Björkroth, Söderlund och Dverre, för sin frikostighet att visa upp sina hus. Inger Böhn-Jullander, Erik Karlsson och Katarina Dunér för att de på olika sätt delat med sig av sin kunskap om Bruno Mathsson och hans arbeten. Lars Fridh för all hjälp med skötselkostnadsberäkningen. Min familj och mina systrar Gabriella och Lotta för korrekturläsning och synpunkter samt Henrik Sjöman för sin växtkunskap. Slutligen vill jag tacka Sara Fridh som har arbetat parallellt med glashuset i Kosta tillsammans med mig under 2005 och vars arbete har resulterat i examensarbetet: *”Filmiska landskap - film som representation, verktyg och handling i landskapsarkitektur”*.

Tack!

Sammanfattning

Huvuduppgiften med det här arbetet har varit att studera Bruno Mathssons formgivning av hus och landskap samt att försöka förstå hans förebilder och drivkrafter. Anledningen till att jag har valt att studera just Bruno Mathsson var att jag hösten 2004 blev delaktig i ett projektteam som arbetade med en framtidsvision för ett av Bruno Mathssons glashus. Glashuset som ligger i Kosta har under flera år varit övergivet och det har fått förfalla så kraftigt att det har blivit ett problem för Lessebo kommun, som idag står som ägare. Intentionen är nu att restaurera huset till ursprungligt skick för att det i framtiden skall kunna inhysa ett formcentrum med butik och caféverksamhet. Min uppgift i projektet har varit att utforma utemiljön i anslutning till huset. Under mitt arbete har jag studerat litteratur med anknytning till Bruno Mathsson och hans samtid och har även besökt ett antal andra glashus runt om i Sverige som han ritade under 50- och 60-talet. Arbetet är presenterat i två skilda delavsnitt, där del ett kan ses som ett sökande efter Bruno Mathssons formgivningsfilosofi och inspirationskällor. I del två, som är ett gestaltungsförslag, använder jag mig i praktiken av de slutsatser som jag drog under del ett.

Del 1

Under mina efterforskningar har jag kommit fram till att Bruno Mathsson var en framtidsoptimistisk modernist med stark naturromantisk prägel. Han lät sig inspireras av samtida, världsledande arkitekter såsom Le Corbusier, Frank Lloyd Wright och Mies van der Rohe, men hämtade även inspiration från äldre japansk trähusarkitektur. Bruno Mathssons signum inom arkitekturen blev hans så kallade glashus. Glaset blev för många av modernismens arkitekter själva essensen av den nya tiden och framtidstron. Glaset tillskrevs modernitet, exklusivitet och ibland nästan andliga egenskaper. Bruno Mathsson tolkade dessa tidsströmningar på sitt eget, ganska personliga sätt. Som den frisksportande och naturälskande person han var, blev glaset ett sätt att öppna huset och boendet för naturen, att sudda ut gränsen mellan ute och inne så långt det gick.

Del 2

Mitt gestaltungsförslag är resultatet av ett nära samarbete med en inredningsarkitekt och en antikvarie. Dessa är initiativtagare och projektledare till förslaget att restaurera och omvandla det övergivna och nedgångna glashuset i Kosta. Flera platsbesök och långa diskussioner med övriga medverkande i projektet har starkt bidragit till de problemformuleringar och ställningstaganden, som genom ett kontinuerligt skissande lett fram till mitt slutgiltiga gestaltungsförslag. Mitt förslag har också i hög grad färgats av min fördjupning i Bruno Mathssons och andra samtida modernisters idéer och visioner.

Abstract

The main purpose with this thesis has been to study the design philosophy of Bruno Mathsson, how he worked with his houses and the landscape surrounding them and which kind of inspiration sources he had. My work started when I during the autumn 2004 got involved in an existing project related to one of his glass houses. The glass house is situated in Kosta and has during the last fifteen years suffered from so much vandalism and decay that it has become a problem for the municipality of Lessebo. The intentions are to restore the house and to transform it to a center for Swedish design, also containing a store and a café as well as hosting one apartment for scholarship students. My task in this project was to form and develop the outdoor environment in connection to the house. During my writings I have studied literature about Bruno Mathsson and his contemporaries. I have also paid visits to several other glass houses in Sweden made by Bruno Mathsson during the fifties and the sixties. The work is divided into two parts, where part one is a kind of investigation and search for the inspiration and design philosophy of Bruno Mathsson. Part two is a design proposal, where I am using the conclusions made under part one.

Part one

During my investigations I have made clear that Bruno Mathsson was an optimistic modernist with naturalistically elaborated bounds. He got inspired by worldwide known architects as Le Corbusier, Frank Lloyd Wright and Mies van der Rohe, but he also found ideas in the ancient traditions of Japanese wooden house constructions. Bruno Mathssons distinguishing work for Swedish architecture was his so called glass houses. The glass went to be a kind of role model for many of the modernistic architects. It was ascribed to represent modernity, exclusiveness and often almost divine properties. Bruno Mathsson gave his own interpretation to the spirit of the time. As the healthy and nature-loving man he was, the glass in his houses can be seen as a way to open up mans living to nature, to erase the border between indoor and outdoor as far as possible.

Part two

My proposal is the result of an intimate cooperation with one indoor architect and one antiquarian. Both of them has acted as initiators and leaders of the project to restore and transform the glass house in Kosta. Many, on spot case studies and discussions with other contributors to this project has been the pillars for my sketches and my solutions. My final proposal for the near environment to the house and purposed center, has also got its roots from my studies of Bruno Mathsson and other modernists related to him.

”När jag nu fått detta mer hållbara skjul, hade jag tydligen gjort något framsteg mot att finna mig till rätta i livet. Denna enkelt utstyrda stomme var som en kristallisation runt mig, som återverkade på byggaren. Den hade något av en tavlas behag i linjerna. Jag behövde inte gå utomhus för att få frisk luft, ty atmosfären inomhus hade inte förlorat något av sin friskhet... jag fann mig plötsligt nära granne till fåglarna; inte genom att ha tagit dem till fånga utan genom att ha satt upp min egen bur i deras närhet.”

Henry David Thoreau

Innehållsförteckning

Bakgrund	11
Mål och syfte	12
Material och metod	12
Inledning	13
Bruno Mathssons liv i korthet	14

DEL 1: FÖNSTER MOT NATUREN

Litteraturen	15
Stockholmsutställningen	16
De första husen	16
Arkitekten som visionär	17
Inspiration från USA	18
Den internationella stilen	19
Japanska influenser	20
Glashusen	21
Naturen	23
Frisksporten	24
Natur och modernism	25
Plats och placering	26
Hur skulle vi bo	27
Besökta hus med kommentarer	28
Huset i Tännö	29
Huset i Saltsjöbaden, Solsidan	30
Huset i Frösakull	31
Huset på Hisingen	32
Husen i Lerum	33
Diskussion	34

DEL 2: GLASHUSET I KOSTA

Placering	39
Historia	40
Huset	41
Vegetationen	42
Den framtida visionen	43
Vilka önskemål finns på utemiljön	44
Vilka idéer har jag	44
Trädplan	45
Skisser	46
Illustrationsplan	49
Illustrationsplan	50
Sektionssnitt	52
Utemiljön	53
Café	54
Idéträdgård 1	56
Idéträdgård 2	57
Idéträdgård 3	58
Slutnoter	59
Litteraturförteckning	60
Bildförteckning	62

BILAGA

Uppskattningskalkyl	63
---------------------	----

Bakgrund

År 1954 uppfördes ett kedjehus med fem lägenheter i anslutning till Kosta glasbruk i Lessebo. Huset var ritat av Bruno Mathsson, som under den här tiden verkade som arkitekt. Det är ett av flera så kallade glashus som Mathsson ritade och som kan sägas ha blivit hans speciella signum inom arkitekturen. Huset byggdes som bostäder till anställda vid glasbruket och var bebodda fram till 90-talet, då de köptes upp av en spekulant från Tyskland. Därefter har det varit många komplicerade turer angående ägandeförhållanden och eftersatt skötsel¹.

Idag är huset en modern ruin, förfallen och övergiven. Beslut har emellertid fattats om att en upprustning och till viss del restaurering av huset skall ske och år 2002 utlyste Lessebo kommun en tävling, där det bästa förslaget till husets framtida funktion vanns av antikvarie Inger Åhlin och inredningsarkitekt Benjamin Bankhead. Deras förslag går ut på att huset ska inrymma ett forum för design med tillhörande utställningslokaler, caféverksamhet och försäljning. En av lägenheterna är tänkt att restaureras till ursprungligt skick, inredas enligt 50-talets stilideal, och fungera som ett stipendiatboende. Mycket talar för att projektet kommer att bli lyckat. Kosta glasbruk har årligen över en halv miljon besökare och många av dessa skulle säkert kunna lockas till ett besök i ett sådant designcentrum. Förhoppningsvis kommer huset att även dra till sig andra målgrupper och på så sätt stärka turistnäringen i den småländska glesbygden.

Min egen iblandning i projektet härrör från en kontakt med Inger Åhlin och Benjamin Bankhead under hösten 2004. De hade då vänt sig till SLU Alnarp för att finna en lämplig samarbetspartner, som kunde ta sig an gestaltningen av utemiljön. Jag antog utmaningen och såg det som ett intressant underlag för att få fördjupa mig teoretiskt i de idéer och visioner som låg till grund för Bruno Mathssons designideal och att försöka placera in dem i ett historiskt sammanhang. Samtidigt ville jag, som blivande landskapsarkitekt, pröva mina gestaltningsfärdigheter och kunskaper i ett samarbete med människor som har en annan fackkunskap.

Mål och Syfte

Målet med den här uppsatsen är att den ska bidra till ökad förståelse för de modernistiska bostadsidealerna och hur de under perioden 1930-60 ofta utvecklades i samverkan med tydligt naturpräglade omgivningar. Genom att studera just Bruno Mathsson har jag fokuserat på ett perspektiv, som formats av en person som inte hade sin yrkesmässiga bakgrund inom arkitektur och landskap, men som under 50-talet ritade och uppförde ett förhållandevis stort antal bostäder, fabriker och skolor i tydlig funktionalistisk anda.

För att förstå den konkreta utformningen av Bruno Mathssons hus i Kosta har det känts nödvändigt att förstå förutsättningarna för dess tillkomst. Syftet är att söka efter den drivkraft och de värderingar som genomsyrade Bruno Mathssons arbete och att samtidigt försöka finna förebilder och inspirationskällor till hans skapande. Ansatsen ligger således i att försöka placera honom i ett arkitekturideologiskt sammanhang. Vilken syn hade han på människan och naturen? Hur ville han att vi skulle bo? Varifrån fick han sina idéer?

Mitt eget gestaltungs-förslag kommer således att ta form efterhand och med utgångspunkt i den bild, som jag vaskar fram genom min uppsats. Utformningen kommer samtidigt att utgå från anläggningens framtida användning och i ett kontinuerligt samråd med antikvarie Inger Åhlin och inredningsarkitekt Benjamin Bankhead. Uppsatsen har två olika delar, där del ett är en slags bakgrundsteckning som övergår i mitt konkreta förslag under del två. Till uppsatsen har även knutits en bilaga i form av en skötselkostnadskalkyl. Denna är en av flera deluppgifter som jag fick lösa i det konkreta samarbetet inom projektet.

Material och metod

Uppsatsen baserar sig till stor del på ett material som hämtats från äldre tidningsintervjuer och reportage, men även på senare litteratur och en film om Bruno Mathsson. Jag har haft stor nytta av Ingrid Böhn-Jullanders biografi om Bruno Mathsson, där bland annat hennes utförliga källförteckning har besparat mig många veckors artikelsökande. Hon var också vänlig nog att ställa upp på en intervju, vilket fördjupade min förståelse av Bruno Mathsson avsevärt.

Journalisten Katarina Dunér har bidragit med flera tips och lånade även ut den film om Bruno Mathsson som hon producerade för SVT:s K-special år 2002. Jag har även intervjuat Erik Karlsson, som i egenskap av byggmästare var den som ledde arbetet med uppförandet av huset i Kosta. Hans minnesbilder och fotografier har varit nog så viktiga för min gestaltning av utemiljön. Under våren 2005 gjorde jag också ett antal resor runt om i landet för att studera ytterligare några av de glashus som Bruno Mathsson ritade under 50-talet, bland andra det hus han ritade och byggde åt Alice "Babs" Sjöblom 1957 och hans privata bostads- och fritidshus.

Inledning

När man idag nämner Bruno Mathsson brukar de flesta få en bild av böjda träkonstruktioner och sadelgjordar att framträda för sitt inre. Det är inte särskilt konstigt, då han är mest känd som möbelskapare, och hans finurliga stolkonstruktioner från 30-talet får oss att förundras än idag. Dessutom är han den internationellt sett mest erkända, svenska formgivaren, mer välkänd utomlands än vad vi i Sverige många gånger förstår.

Mycket av det som är skrivet om Mathsson behandlar således hans långa verksamhet som möbelformgivare där han var fullt verksam ända fram till sin död 1988. Under sina produktiva år låg han ständigt långt framme i utvecklingen, inte minst när det gällde behovsanpassad formgivning för dataåldern. Karl-Gustaf Gester konstaterar i uppsatsen "Bruno Mathsson - En klassiker bland modernister" att Bruno Mathsson var en av våra största modernistiska möbelformgivare. Hans visioner och ambitioner sträckte sig dock långt längre än till att sitta bekvämt, eller sitta rätt som han själv uttryckte det i en intervju för Husmodern, 1942:

"Vi sitter fel! Vi ligger fel! Vi bor fel! Vi äter och dricker fel! Vi kläder oss fel! Vi lever fel! Vi tänker fel!"²

Bruno Mathssons verksamhet innefattade emellertid inte bara möbler och under en period på ca 10 år, från slutet av 40-talet till början av 60-talet, arbetade han huvudsakligen som arkitekt och huskonstruktör. Att så lite är skrivet om Bruno Mathssons hus är förvånande då de var lika nyskapande och originella som någonsin hans möbler. I en intervju från 1957 säger han att han gärna hade velat bli "akademisk" byggnadsarkitekt. Att Bruno Mathsson inte var arkitekt SAR kan möjligen vara orsaken till att arkitekturdebattsdiskursen kring hans hus är så näst intill obefintlig som den faktiskt verkar vara. Genom att studera hans glashus kan man dock få en klarare bild av djupet i Bruno Mathssons visioner. Husen blev hans naturliga fortsättning på den formgivningsfilosofi som låg till grund för hans möbler. Möblerna passade inte in i ett traditionellt svenskt hem som det såg ut på 40-talet, utan krävde miljöer som noggrant skalats bort på alla onödiga utsmyckningar och detaljer på precis samma sätt som han skalade bort stoppningen på sina första stolar.

I den här uppsatsen kommer jag att fokusera på den tidsperiod då Mathsson var verksam som arkitekt och försöka placera in honom i ett större sammanhang. Vad jag som blivande landskapsarkitekt främst intresserat mig för är Bruno Mathssons förhållningssätt till landskapet och naturen. Hans visioner om hur livet skulle levas var alltomfattande, men illustrerades kanske bäst genom hans husbyggande, där inte minst hans privata hus utgår från starkt konceptuella bostadsideal. Bruno Mathsson var under den här tiden inte heller ensam om långtgående visioner, varken i Europa eller i Sverige, men han lyckades förverkliga en hel del hus som kan

studeras i efterhand. Han lämnade inte mycket skrivet material efter sig, men däremot har ett flertal intervjuer gjorts med honom genom åren. Han tog varken del i den nationella eller den internationella arkitekturdiskussionen utan lät sina möbler och hus tala för sig själva. Kanske var det återigen bristen på traditionell skolning som fick honom att gå sin egen väg.

Bruno Mathssons liv i korthet

Bruno Mathsson föddes 1907 i Värnamo, som enda barnet till Karl och Gunborg Mathsson. När han var 16 år gammal började han att som femte generationens möbelsnickrare arbeta i faderns verkstad. Efter idogt arbete och experimenterande fick han år 1936, vid 29 års ålder, ställa ut egna möbler på Röhsska galleriet i Göteborg. Hans framgångar här ledde till att han fick delta i Parisutställningen 1937 och därefter följde världsutställningen i New York 1939, där han fick sitt internationella genombrott.

Även om han redan i slutet av 30-talet fick ett snabbt internationellt erkännande, så förblev produktionen och försäljningen småskalig ända in på 50-talet. Under en stor del av 40-talet hindrades de internationella kontakterna av andra världskriget. Det var också under denna period som Bruno Mathsson började med att rita och konstruera hus, vilket innebar nya möjligheter. Husritandet medförde också att han kunde nå ut med sina idéer på ett annat sätt och efter en inspirations resa till USA blev husen mer och mer nyskapande. Under 50-talet och början på 60-talet ritade han sina berömda glashus som på flera grundläggande punkter skilde sig från övrig svensk arkitektur vid den här tiden. Hans vilja att förnya medförde samtidigt att han fick problem med den rådande bygglagstiftningen och att han ständigt fick processa för att få igenom sina förslag. Slutligen tröttnade han på dessa byråkratiska ansträngningar och återgick till sitt möbelskapande, där han förblev ständigt aktuell ända fram till sin död 1988.

År 1943 gifte sig Bruno med Karin Swärd, som skulle komma att bli hans livskamrat och kompanjon under resten av hans liv. Karin Mathsson levde fram till 2001.

DEL 1 ~ Fönster mot naturen

Litteraturen

Bruno Mathsson var, enligt egen utsaga, klen och vek i sin ungdom. Han vantrivdes så mycket i skolan att han slutade för att arbeta i faderns möbelsnickeri på heltid. Som möbelsnickare med olika sorters beställningsuppdrag var man tvungen att behärska alla tänkbara stilar och konstruktioner från olika epoker genom århundraden. Om detta sökte Bruno Mathsson kunskap med stor iver. Värnamos bibliotek blev snart för litet för hans kunskapstörst och han startade en brevväxling med Röhsska Konstslöjdmuseet i Göteborg som gav honom tillåtelse att låna böcker per post. Hans orientering inom aktuell litteratur fick honom att i en senare intervju yttra: "Jag har inte rest omkring i världen och sett vad andra har gjort, men jag vet precis vad som har hänt inom möbelarkitekturen alltifrån begynnelsen och ända fram till nuet."³ Genom att studera de bok- och tidskriftslån som Mathsson gjorde under åren 1929-1937 kan man se bredden på hans intressen; konst, trädgårdskonst, arkitektur och möbeldesign. Ett namn som dyker upp flera gånger är Le Corbusier, en person som han vid flera tillfällen senare skulle komma att jämföras med. Det första problemet som Mathsson tog sig an var just sittandets mekanik, något som Le Corbusier också arbetade mycket med. Det problemet skulle uppta år av otaliga experiment från Mathssons sida, innan han tyckte sig ha funnit lösningen.

Länge trodde Bruno Mathsson att han skulle bli konstnär av något slag. Efter att ha avslutat sin skolgång målade, skulpterade och tecknade han flitigt på korrespondens. Kombinationen av ett konstnärligt experimenterande och det praktiska arbetet i sin fars verkstad torde ha gett honom en mycket gedigen koppling mellan förfinad estetik och praktiskt genomförande, en bakgrund som liknar Le Corbusiers, vars djupa förankring i praktiskt hantverk av olika slag blev avgörande för hans utveckling. Under sina ungdomsår reste Le Corbusier runt i Europa och tecknade av byggnader från alla möjliga tidsepoker och stilriktningar. De många avbildningar och skisser av äldre stilars arkitektur som Le Corbusier producerade under dessa resor kan betraktas som en nödvändig plattform för hans egen utvecklade stil. Bruno Mathsson hade inte samma möjligheter att resa under sin ungdomstid, men han höll sig i stället uppdaterad via litteratur och tidskrifter.

Gotthard Johansson menar i sin bok *Funktionalismen i verkligheten*, (1930), att Le Corbusiers kamp för sina idéer även var en kamp för hans egen personliga frigörelse. Jag uppfattar Bruno Mathssons tidiga banbrytning inom möbelformgivningen som en slags frigörelse av det personliga slaget. Han tillgodosåg sig både teoretiskt och med praktiska kunskaper om verkstadens alla maskiner och verktyg, men han tröttnade snart på alla beställningsjobb av klassiska möbler eftersom han inte fick utlopp för sina egna idéer. Hans vilja att producera något eget stärktes efterhand och efter att ha erhållit ett mindre stipendium för en egentillverkad barockstol reste han år 1930 för att inspektera Stockholmsutställningen.

Stockholmsutställningen

Stockholmsutställningen kan ses som det stora lanserandet av funktionalismen i Sverige. Ett antal arkitekter, bland andra Gunnar Asplund, Uno Åhrén och Sven Markelius presenterade den nya funktionella stilen i form av ett antal lägenheter, radhus och villor. Något år senare lanserade dessa ledande arkitekter även sina förhållandevis omstörtande idéer i programskriften *Acceptera*. Reaktionerna mot de nya idealens avskalade enkelhet blev överlag ganska kritiska. Historien har dock visat, att många av de idéer som presenterades på utställningen kom att bli stilbildande under de kommande åren. Även Bruno Mathsson lär ha sett på utställningen med kritiska ögon, men besöket kom dock otvetydigt att ge värdefulla impulser för hans vidare utveckling. Kanske befäste han här tron på sin egen kapacitet och på idén om en ny funktionsinriktad stil, som skulle ha kraft att bryta med gamla konventioner. Kanske drömde han redan nu om att rita sina egna hus.

De första husen

Som nämnts tidigare intresserade sig Bruno Mathsson tidigt för en mer alltomfattande formgivning. Han insåg nog att hans nya möbler inte passade in i de svenska hemmen så som de såg ut vid den här tiden. Som den modernist Bruno Mathsson så småningom skulle uppfattas som, såg han säkert en framtid där den funktionsinriktade nya stilen skulle omfatta allt, inte minst människan i sig själv, vilket jag återkommer till längre fram. I mitten på 40-talet stod hans första hus färdigt och under åren fram till 50-talet fick han möjligheten att rita och konstruera tre fabriker, några enfamiljshus samt ett radhusområde i Värnamo. Det mest nyskapande med dessa tidiga hus var hans idéer om icke öppningsbara fönster, något som förenklade prefabriceringen avsevärt och gjorde att husen kunde monteras mycket fort och således billigt. Samtidigt minskades materialåtgången avsevärt. De hermetiskt täta dubbelglas som han experimenterade med gjorde också att solvärmen utnyttjades på ett effektivare sätt, som en svensk variant av amerikanska termoglasfönster. Många av Bruno Mathssons idéer var koncentrerade till den enklare och billigare produktion, som var efterkrigstidens svar på den då stora bostadsbristen i Sverige och övriga Europa. Samtidigt var husen även utformade enligt samma principer som hans stolkonstruktioner, vilka byggde på ett förenklande och ett bortskalande av onödigheter i funktionalistisk anda. Hans hus liknade dock inte de vitputsade "klossar" som många gånger har fått fungera som vår förenklade bild av modernistisk arkitektur. De hus som han ritade var istället trähus, som med tiden skulle bli mer och mer färgade av den internationella stilen samt av traditionella japanska trähus. I alla Bruno Mathssons projekt är kopplingen mellan inne och ute återkommande och ljus och luft är bland hans viktigaste komponenter. En "all-round-byggnad" för fabriksverksamhet försågs med en öppen fyrkant för grönområde i mitten och med ljusinsläpp från många håll. I direkt anslutning till verkstadsdelen fanns således en dörr som ledde ut på en grönskande gård.

Kedjehusen i Värnamo, som uppfördes 1948-49, är placerade på ett rationellt sätt, likt ett blixtlås, där varje hus fick sin privata solgård. Kanske lät han sig bli inspirerad av Erik Sigfrid Perssons friluftsstad i Malmö, uppförd i slutet på 30-talet. Hans allra första hus vittnar också om att han medvetet placerade husen i ett sammanhang, i relation till det befintliga landskapet vilket jag också återkommer till längre fram.

Arkitekten som visionär

Arkitekten som en av samhällets ledare var en åskådning som växte sig stark under modernismens initialskede. Bauhausrörelsen i Tyskland byggde på en dröm om att återskapa den gemenskap och kunskap som var samlad under medeltidens storslagna katedral- och kyrkobyggande⁴. Idealet var att man samlade hantverkare, konstnärer och skulptörer under ett och samma tak, under ledning av arkitekten, som var den som ansågs ha de bästa förutsättningarna för ledarskapet. Uppfattningen var att man som arkitekt inte endast drevs av konstnärlighet och tekniskt kunnande, utan även av visioner om det framtida samhället.

Den tyske arkitekten Bruno Taut framhöll den inspirerade konstnären som förebild för arkitekterna. Uppfattningen fanns företrädd också på andra håll bland modernismens arkitekter, ofta i kombination med idén att arkitekten genom sin förmodade visionära förmåga hade en särskild roll som samhällets ledare. Dessa idéer går igen hos flera olika arkitekter under den här tiden, även om deras visioner för framtidens samhälle och vägen dit varierade kraftigt. Som exempel kan nämnas Le Corbusier och Frank Lloyd Wright vilka hade skilda åsikter om huruvida samhället skulle vara centraliserat eller decentraliserat. Gemensamt för modernismens arkitekter var också den starka tilltron till maskinerna och ingenjörskonsten. Så länge detta tyglades av personer, som hade både de tekniska kunskaperna och de stora visionerna, det vill säga arkitekterna, skulle industrialismen och maskinerna kunna skapa en bättre värld för människan.

Bruno Mathsson hävdade att fruktbara lösningar inte kunde åstadkommas förrän arkitekten och konstruktören var en och samma person. Han var mycket hängiven inför tekniken och innovativa framsteg. Likt andra modernister trodde han nog starkt på att det var tekniken använd på rätt sätt, som skulle skapa de avgörande förutsättningarna för en bättre värld. På de områden som han inte tillfullo behärskade såg han till att få hjälp av annan expertis, men ofta experimenterade han sig också fram. Detta arbetssätt var även utmärkande när han tog sig an husbyggnadsuppgiften. Att i det svenska klimatet bygga glashus med betongen direkt på marken krävde ju en hel del tekniska kunskaper.

Bruno Mathsson passar väl in på ovanstående beskrivning av den nya arkitekten som ledare. Han besatt de praktiska kunskaperna, studerade idogt de nya teknikerna och hans visioner var mycket vida och långtgående. Efter sin amerikaresa säger han följande i en intervju "De (arkitekterna) får ge form åt både helheten och detaljerna. En ung arkitektfirma Warner&Leeds, har t.ex. gjort ett hotell i Puerto Rico. Där svarar de båda arkitekterna för planlösningen såväl som inredningen. Men inte bara det! Varje detalj, serviser, tandborstglas och hisspojkarnas uniform har ritats av dem. Inför sådana uppgifter måste ju andarna vakna!"⁵

Bruno Mathsson tyckte att Sverige var efter i utvecklingen och att man hade övergivit funktisstilen på ett alltför tidigt stadium. Han hade en mycket stark tilltro till sin egen förmåga, som rimligtvis måste ha beförats av hans framgångar med möblerna. Hans uttalanden i intervjuer var ofta radikala och sturska. Bruno Mathsson var dock ingen "Le Corbusier" i den meningen att han agiterade och proklamerade sitt budskap till höger och vänster. Hans framtoning var mycket mer blygsam, och han utgick alltid från sig själv i sitt skapande. Han menade också att det var upp till människorna själva, att upptäcka om hans skapelser passade dem eller inte. Samtidigt var han nog fullt övertygad om att hans egna idéer var de rätta och att det bara var en tidsfråga innan de blev allmänt accepterade, på samma sätt som han hade fått vänta i årtal innan man förstod hans möbelidéer. "Så mycket har jag nämligen lärt mig, säger han lite bittert, att jag vet att ingen förstår mig förrän jag trumfat och trumfat med en idé i årtal."⁶

Inspiration från USA

Genom tidskrifter och litteratur höll sig Bruno Mathsson under många år ständigt uppdaterad inom områdena form, teknik och arkitektur, men år 1948 bestämde sig han dock för att göra en längre resa till USA för att studera hus på plats. Den rundresa han gjorde tillsammans med sin fru Karin varade nästan i ett halvt år. Genom framgångarna med sina möbler hade Bruno Mathsson knutit många nyttiga kontakter inom designvärlden inte minst i USA och väl där mottogs de av ingen mindre än Edgar Kaufman, dåvarande intendent för designavdelningen vid Museum of Modern Art (MOMA). Kaufman hade skräddarsytt deras besök och planerat vad de skulle se och vilka de skulle träffa. För att göra en lång lista kort kan nämnas att paret Mathsson träffade, bland många andra, Philip Johnson, Marcel Breuer, Robin Day samt den vid den här tiden 80-årige Frank Lloyd Wright. Det bör tilläggas att Karin Mathsson var den person som, genom sina språkkunskaper, gjorde sådana sociala sammankomster möjliga. Bruno iakttog och lyssnade. I en intervju berättar Karin Mathsson att man i vissa sammanhang trodde att det var hon som var arkitekten⁷.

Många av de hus Bruno och Karin besökte kan studeras i Elizabeth Mocks bok, *If you want to build a house* (1946), som paret använde som guidebok. I USA blomstrade vi den här tiden den "internationella stilen". Bland dess förespråkare fanns Philip Johnson, kanske mest känd för sitt glashus i New Canaan, Connecticut, 1949. Det var utan tvekan just hans hus som gjorde starkast intryck på Bruno Mathsson och som fick honom att ännu tydligare utveckla sina husidéer hemma i Sverige. Johnsons glashus är ett enplanshus där glasväggarna tydligt visar hur man visuellt kan öppna huset för det omgivande landskapet. Den låga betongsockeln stärker kontakten mellan marken och husets golv och den bärande konstruktionen har ett repetitivt och enkelt formspråk. Dessa tre egenskaper är återkommande i Bruno Mathssons glashus.

Den internationella stilen

År 1932 publicerades boken *The International Style*. Författarna var Philip Johnson och Henry-Russell Hitchcock, vilka på uppdrag av Alfred H Barr och MOMA skulle definiera den nya arkitekturens stil. Man angav här att de tre huvudprinciperna för den internationella stilen var; arkitektur som volymer, vikten av kontinuitet och undvikandet av dekoration⁸. Man pekade också ut den moderna arkitekturens ledare som Le Corbusier, Oud, Gropius och Mies van der Rohe även om man samtidigt tillskrev Frank Lloyd Wright rollen som förgrundsgestalt. I boken vände man sig bland annat mot de renläriga funktionalister, som hävdade att modern arkitektur inte hade något att göra med estetik utan enbart handlade om funktion och ekonomi. Att utropa en ny stil och sätta etiketter på god design var vågat och kritiken mot själva idén blev ett faktum. Inte minst Frank Lloyd Wright reagerade kraftigt. Hans arkitektur var alltför individualistisk för att kunna klassificeras inom ramen för de tre principerna menade både han och många andra. I ett senare förord av de två författarna gör man till viss del avkall på en del av sina uppfattningar, men boken skapade trots allt en debatt och satte fingret på flera tydliga principer för den moderna arkitekturen vid tidpunkten.

Grunden för Bruno Mathssons arkitektur var helt klart funktionalistisk, det vill säga, den baserades på ett funktionsinriktat användande samt ekonomi. Detta uteslöt inte att han också var en "estetisk sanningssökare", som letade efter rätt uttryck. I filmen "Bruno is Back" menar "möbelkännaren" Torbjörn Lenskog att Bruno Mathsson under förevändningarna att söka efter den perfekta sittkurvan lika mycket sökte den estetiskt perfekta linjen, kurvan i sig självt. I sitt formspråk tycker jag mig framförallt se likheter med Mies van der Rohe och Philip Johnson. Mathssons hus skulle mycket väl ha kunnat utgöra exempel inom "The International Style". Här fanns de enkla volymerna, det repeterande formspråket och den ihållande kontinuiteten. Ifråga om husens placering och materialval för dock tankarna mer till Frank Lloyd Wrights regionalism.

Japanska influenser

Många av modernismens arkitekter hämtade inspiration från traditionell japansk byggnadskonst. Influenserna visar sig bland annat i att husen ofta var uppbyggda efter modulprinciper, med rektangulära golv och väggar och att sammanhanget mellan ute och inne var tydligt. Inte minst är det Frank Lloyd Wright och Mies van der Rohes formspråk som kan kopplas till den japanska traditionella stilen. Detta är intressant då japanerna annars ofta påstås låna och kopiera idéer från Europa och USA. Även om man kan dra många paralleller mellan modernistiska hus och de japanska, så är de mest framträdande av avgörande betydelse för den estetiska verkan av speciella måttförhållanden. De japanska husen byggdes inifrån och ut med tatamimattan⁹ som modul och med en enkel stolpkonstruktion av trä. Modernisternas strävan efter ljusa rum är dock egentligen raka motsatsen till de traditionella japanska trähusen, som ofta har ett dunkelt inre utan fönster.

De som har sett Bruno Mathssons hus har nog också sett att även dessa har starka kopplingar till japansk trähusarkitektur. Det enmeter-system som han använde sig av i sina konstruktioner var egentligen, enligt honom själv, ett egenanpassat modulsystem inspirerat av japanernas tatamimattor. Enligt arkitekten Carl Christiansson var det en artikel i *Hem i Sverige* som inspirerade honom till att fördjupa sig i japansk trähuskonstruktion¹⁰. Bruno Tauts bok *House and People of Japan* torde ha blivit ett viktigt verk för Mathsson. Under sin USA-resa gjorde Karin och Bruno även ett stopp i San Francisco för att studera den japanska trädgården med sina paviljonger. Det enkla och rena i japansk anda måste ha tilltalat Bruno Mathsson extra mycket. På Bruno Mathsson-museet i Värnamo har jag noterat att han på sitt kontor hade alla banden av *The Heibonsha survey of Japanese art*.

Bild 1. Ett av Bruno Mathssons glashus i Lerum från 1954.

Glashusen

När Bruno Mathsson kom tillbaka till Sverige var han uppfylld av nya idéer, som han så fort som möjligt ville sätta till verket. Det första glashuset, som han fick lov att bygga, var sin egen utställningshall i Värnamo. Influenserna från USA var många och tydliga och de innebar bland annat betongplatta direkt på marken samt golvvärme och konstruktioner som gjorde det möjligt att ha hela väggar av glas. Huset väckte stort intresse och människor från alla möjliga håll kom för att se det. Bruno Mathsson hade gjort det igen! De närmast följande åren blev hektiska för honom. Han ritade och konstruerade en mängd olika bostadshus och skolor i glashusstil ända fram till början av 60-talet, då han slutligen tröttnade på den bygglagstiftning, som han med sitt nytänkande hela tiden fick kämpa emot. Bland de sista glashusen, som han lät uppföra, blev hans och Karins privata hus, sommarhuset i Frösakull och året-runt-boendet i Tännö.

Brunos Mathssons glashus var ingalunda några kopior av tidigare förebilder. Enligt Ingrid Böhn-Jullander var Bruno livrädd för att kopiera¹¹. Under sin rundresa i USA varken fotograferade eller antecknade han. Bruno lät sig nog inspireras, men den amerikanska modellen var ingenting han köpte rakt av. I likhet med Frank Lloyd Wright var han en individualist. Han titade och lät sig inspireras för att sedan skapa en egen stil med utgångspunkt i sina egna ideal.

Varför glashus?

1919 publicerades boken "Die Stadtkrone". Huvudförfattare var Bruno Taut och Paul Scheerbart och i boken finns en tydlig vision om det nya samhällets arkitektur och uppbyggnad. Städerna skulle prydas av en stadskrona, och likt medeltidens katedraler skulle den fungera som ett andligt centrum för människan. I sin vision har Taut placerat en byggnad helt i glas i stadens centrum. Glaset skulle sprida ljus över staden och fungera som symbol för det nya livets glädje. Det var glasets förmåga att bryta ljuset och skapa en speciell atmosfär som skulle prägla den nya tidens byggnader. Det handlade då inte bara om att via fler fönster släppa in mera ljus utan om att mer eller mindre förvandla husen till konstruktioner av glas, där väggar alltså snarare bestod av olikfärgat glas, än av betong¹².

Även Walter Gropius hade visionen om att bygga hus helt i glas. Han planerade glaspyramider på trettio våningar där de boende skulle ingå i en perfekt gemenskap¹³. Dessa modernister såg alltså glaset som en slags symbol för ljuset och renheten på ett mer andligt plan. Man associerade till att det var den nya glashusarkitekturens magiska krafter som skulle kunna förvandla människorna till fredsälskande världsmedborgare. Härvid skulle det klara, kantiga, milda och följsamma glaset öppna människornas ögon för humanistiskt samförstånd och en ny interna-

tionellt konstnärlig kultur. Samtidigt måste själva byggandet med glas som väggar ha blivit en slags symbol för de nya konstruktionsmetoderna, där ytterväggarna inte längre behövde vara bärande och där mycket av det nya låg i idéerna om de industrialiserade produktionsmetoderna.

Trots alla storslagna visioner om stadsbyggande med monumentala byggnader, som de framstående arkitekterna agiterade för, var det emellertid främst genom villor och mindre bostadshus som de fick förverkliga sina idéer. Mies van der Rohes Barcelonapaviljong, som år 1929 uppfördes på världsutställningen i Barcelona, kan ses som den mest centrala symbolen och förebilden för den nya glasarkitekturen. Arkitekten Peter Eisenman har uttryckt det som att: "Mies, according to Johnson, thought of his houses as anything but volumes, as screens connecting inside and outside."¹⁴ Glaset får på flera ställen i hans byggnad fungera som väggar och glaset är också det enda som skiljer inne från ute. Samtidigt får man nog även här se användandet av glaset som ett sätt att skapa en nästan andlig exklusivitet, snarare än ett sätt att närma sig naturen.

Christer Bodén har formulerat en liknande uppfattning i *Modern arkitektur- funktionalismens uppgång och fall*, (1989). Han skriver här: "Dessutom var denna indifferent och funktionsanonyma arkitekturmodell enligt sin upphovsman koncipierad praktiskt taget helt utan hänsyn till den omgivande miljön, vilket innebar att den ofta utan betänkligheter kom att utnyttjas såväl i äldre innerstadsmiljö som mitt i naturen."

Ungefär samtidigt med utställningen i Barcelona uppförde Le Corbusier och Pierre Jeanneret sin Villa Savoye, där glastrutorna också har en viktig funktion men som här mer fungerar som flera på varandra följande, perspektivbilder. Le Corbusier jämförde huset med en kamera och såg dess fönster som linsens öppning mot omvärlden. Glaset fungerar här som medvetet valda tavelmotiv av landskapet kring huset. Denna princip har formulerats av Beatriz Colomina i *Privat och offentligt*, (1999): "Om fönstret är en lins är huset en kamera riktad mot naturen, och eftersom den är skild från naturen är den rörlig."¹⁵

När man talar om modernismens arkitekter som förespråkare för just fönster och ljus är det lätt att tro att de alla hade liknande uppfattningar. Trots allt fanns det dock flera olika riktningar och idéer om hur man skulle behandla ljus och fönster. När tex Frank Lloyd Wright ritade Guggenheimmuseet i New York (1959) använde han fönster endast som ljuskällor och placerade dem på ett sådant sätt att man som besökare inte kunde se ut. Le Corbusier formulerade vidare följande syn på 30-talets glashusarkitektur: "Den horisontella blicken går långt.

Från våra kontorsrum kommer det att kännas som om vi vakar över en ordnad värld.”

Som ett svar på Le Corbusiers kontrollbehov, där glaset och utsikten är central, formulerade den tjeckiske arkitekten Adolf Loos ett påstående i motsatt riktning:

”En kultiverad person tittar aldrig ut genom fönstret, hans fönster är av blåstrat glas, det är bara till för att ljuset ska kunna tränga igenom, inte för utblickar.”¹⁶

När jag studerat på vilket sätt Bruno Mathsson använde sig av glaset i sina hus är det främst likheterna med Mies van der Rohe och Philip Johnsson som är riktigt tydliga. Härvid är det också möjligheterna av en visuell närhet till naturen, snarare än glasets exklusiva inverkan, som intresserar honom mest. Återkommande i Mathssons glashus är just utsuddandet av gränsen mellan inne och ute. Jag ser inte att hans fönster i första hand kan betraktas som regisserade tavlor av natur och landskap i Le Corbusiers anda. De kan snarare ses som ett nödvändigt ont, det vill säga ett membran mellan inne/ute, som om det inte vore för värmen skulle vara onödigt. ”Jag tror att framtidens svenska bostäder blir en sorts växthus med tropisk värme och swimmingpool, som ren opposition mot vårt dåliga klimat”¹⁷ säger Bruno Mathsson i en intervju från 50-talet. Han menar också att människan blir mer harmonisk av att leva i glashus med närhet till naturen. I en senare intervju säger han att huset egentligen inte behövs och att det skulle räcka med en välisolerad säng¹⁸. Säkerligen sade den då 77-åriga Bruno detta med glimten i ögat men det låg nog inte alltför långt ifrån hans värderingar eftersom det var ungefär så han levde när han var yngre.

Naturen

Mina studier av Bruno Mathsson har visat hur viktig den regelbundna kontakten med naturen var för honom. Som ung vistades han mycket med sin familj eller släkt vid sjöar och i skogsområden i Småland. Under sina tonår och framöver fortsatte han att ta sin tillflykt till naturen och i en egenhändigt byggd kanot paddlade han ofta omkring ensam i Vidösterns vatten. Att han medvetet drog sig undan rampljuset speglas i följande utdrag från en av dåtidens veckotidnings reportrar: ”Men hurdan är han själv, denne på en gång världsberömd och okände man i Värnamo? Han var inte hemma den dag förra sommaren, då jag kom till Värnamo för att träffa honom. Han bodde ensam på en liten ö, och i den kanot, han själv byggt, hade han gett sig långt ut på sjön. Till slut fick jag då tag på honom där ute. Han stod just och halstrade några abborrar han fångat. I sitt skafferi hade han dagens andra rätter: kruska, mjölk, enbärsaft och rå lök. När man talar med honom märker man hur problemen korsa varandra i hans huvud. Det ena griper in i det andra.”¹⁹

Ett spartanskt leverne med endast de viktigaste förnödenheterna och en sovsäck verkade vara hans mål. Denna strävan efter enkelhet och nära kontakt med naturen kommer senare igen i hans formgivning. Kanske blev naturen och ensamheten en tillflykt för hans grubblerier. I brev till Slöjdföreningen 1944 framträder hans intresse för naturen tydligt. Här har han i långa välformulerade meningar beskrivit mängder av olika fåglar och djur och satt dem i kontrast mot ett liv i storstaden.

Frisksporten

Det var kanske inte så konstigt att Bruno Mathsson under slutet av 30-talet anammade Are Waerlands koncept för ett sunt och riktigt leverne. Waerland blev en förgrundsgestalt inom den nya våg av frisksport, som gjorde entré vid den här tiden. En sund vegetarisk kost, avhållsamhet från kaffe, alkohol och andra gifter samt en ökad vistelse i luft och solljus skulle i kombination med mycket motion förbättra människans hälsa. Are själv var ett levande bevis, en 60-årig man med en 20-årigs fysik som man sade²⁰. Waerlands idéer passade vid den här tiden en utarbetad Bruno Mathsson. Efter många års kämpande för att kunna lansera sina nyskapande stolar fick Bruno till sist ett erkännande i samband med utställningen på Röhsska 1936 och året därpå, då han fick ställa ut på Parisutställningen. Dessa år av hårt arbete inför utställningarna hade knäckt honom ordentligt. "Gång på gång fick jag nervösa sammanbrott och vid minsta motgång blev jag fullkomligt hysterisk. Jag orkade ingenting, bara halvlåg i min bästa vilstol och fantiserade om nya planer som jag inte var karl till att realisera."²¹ Kanske var han vid denna tidpunkt vad vi idag skulle kalla utbränd.

Waerland menade att de flesta sjukdomar genom livsföringsfel, var självförvållade, och att människans harmoni med naturen var bruten i och med det industrialiserade samhället. Balansen skulle dock kunna återskapas om man lade om sin livsföring. Medvetenheten om ett sundare levnadssätt gjorde Bruno Mathsson till en "solviking"²² som det kallades. Han konstruerade en utomhussäng och sov utomhus större delen av året. Han lade också om till vegetarisk kost, sprang, cyklade och solbadade året om. Antagligen ökade Bruno Mathssons självförtroende avsevärt med sitt efterlängtnade genombrott och sin nya livsföring. I en intervju för Frisksport 1940 säger han följande: "När jag byggt upp åt mig, efter Waerlands ritningar, den perfekta hälsa, som jag har satt som mitt mål, så ska jag börja göra om inredningarna i de svenska hemmen. Och inte bara inredningen utan även husen. På den här kosten och med den livssyn, som frisksporten ger människorna, kommer kravet på en ny stil alltigenom."²³ Bruno Mathssons tilltro till det nya utvecklas till en av hans starkaste drivkrafter och den tar sig uttryck i sökandet efter en sanning, dold bakom tidigare fel och brister. Att lösa hälsans problem, enligt ritningar, som man löser ett tekniskt eller matematiskt problem, eller varför inte sittandets mekanik, verkar ha passat Bruno Mathsson perfekt.

Det bör tilläggas, då det idag är en självklarhet för många att motionera och tänka på kosthållningen, att detta var helt nya tankar under 30-talet.

Samtidigt som Bruno Mathsson var en renlevnadsmänniska med starka kopplingar till naturen hade han också ett brinnande intresse för motorsport i form av sportbilar och motorbåtar, en kombination som kanske idag kan te sig lite motsägelsefull²⁴. När han byggde ett av sina hus i Kungsör, lät han sig inspireras av formen på ett Draken-plan vilket för tankarna till futuristernas lek med tåg- och båtlika hus.

Natur och modernism

Huruvida det fanns en funktionalism inom landskapsarkitekturen på samma sätt som inom arkitekturen råder det delade meningar om. Men om det fanns en sådan och om den inom landskapsarkitekturen stod för ett slags ny forminriktad och förenklad gestaltning gjorde den inte sitt intågande i takt med den övriga modernismen utan långt senare. Agitatorer som tex. Le Corbusier tog starkt avstånd mot trädgårdsanläggningar i anslutning till sina hus. Han och flera med honom hade en klart romantisk och till viss del naiv idé om en orörd, av Gud skapad, ursprunglig natur, där den nya människans bostäder och vägar skulle placeras in.

År 1930 publicerades artikeln *Der Kommende Garten*²⁵ av den danska landskapsarkitekten G N Brandt, vilken under många år kom att sätta stor prägel på landskapsarkitekturen i Norden. Brandt urskiljde två olika inriktningar inom landskapsarkitekturen, dels den arkitektoniska trädgården som hämtade sin inspiration från bland annat renässansen och barocken, dels den landskapliga trädgården där naturen fungerade som förebild. Själv föredrog han en landskaplig prägel framför en arkitektonisk. I Sverige verkade vid den här tiden Sven Hermelin som delvis arbetade i samma riktning som Brandt. Tillsammans med bl.a. Inger Wedborn, Ulla Bodorff och Sylvia Gibson, för att nämna några samtida trädgårdsarkitekter, utvecklades en nordisk, naturanpassad stil, som ibland kallas för Stockholmsstilen. Hermelin lär ha sagt att "När någon frågar efter namnet på landskapsarkitekten bakom verket, då har man misslyckats."²⁶, vilket ger en tydlig bild av hans intentioner. Brandt och Hermelin var inga traditionalister som förespråkade ett historiskt arv, utan de ville båda förändra trädgårdskonsten, dock inte i linje med den förenkling som senare blev en av modernismens kännetecken, utan snarare som en motreaktion mot den. Ju mer teknokraterat och funktionsinriktat samhället blev, desto större blev behovet av en irrationell och romantisk motpol menade de och denna motpol var naturen. Den fria orörda naturen som ideal för människan förespråkades alltså från vitt skilda håll oavsett vilken syn man hade på resten av det moderniserade samhället. En mer arkitektoniskt inriktad trädgårdskonst skulle dock snart göra sig gällande i Danmark, där dess största företrädare C Th Sørensen kom att arbeta utifrån enkla, geometriska former.

I Sverige företrädde denna riktning av bl.a. Gunnar Martinsson, som därmed bröt med de strama banden till naturalistiska uttryck. Såsom modernismens arkitekter arbetade han efter ett generellt, reducerat formspråk och ville likt en konstnär signera sina anläggningar med en mer personlig prägel.

De nya idéerna inom svensk trädgårdskultur som börjar göra sig hörda under 50-talet är ungefär samtidiga med Bruno Mathssons husbyggande. När jag studerar Mathssons hus och dess omgivningar tolkar jag dock de flesta som klart präglade av en mer naturromantisk inställning. Trots sin förkärlek och tilltro till det moderna inom alla andra formgivningsområden anammade han alltså inte detta när det gällde gestaltandet av det ”naturliga” materialet. Hans hus saknar någon egentlig ”trädgård” och där de finns, är det troligt att de är konstruerade av de inflyttade. I de fall som jag har studerat har det varit så.

Plats och placering

De flesta av Bruno Mathssons hus är placerade i största möjliga samklang med den befintliga naturen. Hans allra första hus var ett sommarhus i Höllviksnäs 1945. Dess finkänsliga inplacering med sanddyner och tallar som enda trädgård kan jämföras med Sven Markelius Villa Kevinges diskreta placering på gräset mellan vita björkar, där tomten ritades av Sven Hermelin. Som den naturälskande person Bruno Mathsson var, tolkar jag det som att han tilltalades av Brandt och Hermelins naturromantiserande, samtidigt som hans modernistiska sida lät sig inspireras av det sätt på vilket Le Corbusiers ”bostadsmaskiner” slog sig ner i ett orört landskap.

I boken *The International Style* skrev Philip Johnson och Henry-Russell Hitchcock följande angående utemiljöns koppling till den nya stilen:

”Trees and vines are further decoration for modern architecture. Natural surroundings are at once a contrast and a background emphasizing the artificial values created by architects. Choice of site and the arrangement of buildings upon the site: these are the prime problems of the international style in relation to natural surroundings. As far as possible the original beauties of the site should be preserved. Mere open spaces are not enough for repose; something of the ease and grace of untouched nature is needed as well.”²⁷

Le Corbusier å sin sida menade dessutom att man först skulle rita huset och därefter leta efter en lämplig plats åt det. Han ville montera huset framför utsikten och inte på platsen. Talande för detta är Villa Savoye som upphöjd över den gräsbeklädda marken verkar ha landat från himlen för att när som helst kunna lyfta för en annan plats. Mies van der Rohes Farnsworth House ligger också upphöjt över marken och distinktionen mellan hus och natur är tydlig. För Frank Lloyd Wright får man nog säga det omvända, han ville definitivt göra skillnad

mellan ute och inne men platsen eller kopplingen mellan hus och plats var mycket viktig. Med hjälp av murar som gick ut från huset ville han "gifta" det med det omgivande landskapet²⁸. Hans byggnader blev ofta ett med det omgivande landskapet, snarare än landade objekt. Bruno Mathssons glashus ligger oftast med golv och mark i samma höjd och gör gränsen mellan inne och ute flytande. På flera ställen kan man se hur hans glashus är väl inplacerade i en befintlig natur, där träd sparades under byggandet så pass nära husen som det var möjligt. I ett byggprojekt i Lerum lät han till exempel huset följa terrängen i lummig grönska. En kraftig tall har han till och med inkorporerat i själva takutsprånget.

Hur skulle vi bo

I en intervju sade Bruno Mathsson att det var den lilla skalan han ville arbeta med²⁹. Samtliga hus som han lät uppföra var enplanshus, ofta friliggande med direkt närhet till natur. Där sådana förutsättningar inte fanns skapade han alltid en skyddad solgård för utevistelse. Det var viktigt att kunna röra sig obehindrat mellan ute och inne. Nästan alla rum i hans hus fick en egen direktutgång. När Bruno Mathsson propagerade för sina glashus lär han ha sagt att: "barn och hundar också måste kunna få se ut"³⁰

Bruno Mathsson var noga med att skapa privata rum åt alla husets familjemedlemmar, även om det innebar att en del rum blev på gränsen till klaustrofobiskt små. Detta uppvägs dock en del av att ytterväggarna är av glas. De små sovrummen finner man i många av modernisternas bostadshus och inte minst i de så kallade Unisonian Houses som byggdes i USA under 40- och 50-talet. Dessa hus var tänkta som småskaliga och billiga prefabricerade hus för en bredare allmänhet. Le Corbusier drog paralleller mellan bostadens sovrum och hytterna på ett passagerarfartyg. Det är något av den känsla man får när man går igenom en del av Mathssons glashus. Flera små rum på rad, kopplade till en invändig korridor och en utvändig solgård. Trots detta finns det platser i husen där man har möjlighet att överblicka nästan samtliga rum. Delar av husen har en öppen planlösning och de frikostigt tilltagna glasrutorna öppnar upp för blicken från rum till rum. Genom den öppna planlösningen samlade man familjen så att de fick dela utrymmet såväl som aktiviteterna.

Genom att en av Bruno Mathssons paroller var "Bort från städerna!"³¹ låg hans tankar i linje med Frank Lloyd Wrights visioner om ett decentraliserat samhälle snarare än de flesta andra ledande modernisternas stadsvisioner. I Sverige kan man dra paralleller till Ulla Molins idéer om det småskaliga boendet där alla hade rätt till en liten trädgård.

Besökta hus med kommentarer

Under mitt arbete har jag gjort flera platsbesök och därmed fått möjligheten att studera några av Bruno Mathssons glashus både invändigt och utvändigt. Detta har varit möjligt tack vare intresse och stor frikostighet från de familjer som bor där idag. På de närmast kommande sidorna ger jag en kortfattad beskrivning av de husen jag besökte, där jag också vill påvisa intressanta detaljer med mina foton.

Huset i Tånnö

Huset ligger vid sjön Vidösterns strand ett par mil söder om Värnamo. Bruno och Karin Mathsson byggde detta hus 1964-65 och det fungerade som deras året-runt-hus. I detta hus bodde Bruno fram till sin död 1988 och Karin fram till 1999 då hon var tvungen att lämna huset pga. rörelsehinder.

Huset ligger relativt isolerat och läget stämmer överens med den intimitet och enskildhet som paret verkade ha behov av. Det är en naturtomt där den för tidern så karakteristiska kalkstenssättningen runt huset blir en förlängning av stengolvet i huset och som sedan möter gräset. Utöver ett mindre stenparti vid entrén finns nästan inga planterade växter på tomten. Växtligheten domineras främst av tall (*Pinus sylvestris*) och ett bottenskikt av ljung (*Calluna vulgaris*). Från vägen och fram till entrén har huset endast stängda ytor. En av korrugerad plast kringbyggd solgård är det första som möter och en lång stensatt gång leder längs med husets norra sida fram till ingången under en långt utskjutande takfot. Mot söder och väster består husets väggar i stort sett genomgående av glas. Huset är placerat i en svag sluttning ner mot vattnet.

Solgården har en liten yta täckt med lingonoxbär (*Cotoneaster horizontalis*) och på väggen klänger vildkaprifol (*Lonicera periclymenum*). En ensam rhododendron kikar fram just där gräsytan möter skogsbrynet. Tomten omgärdas av tallskog på både södra och norra sidan. Miljön ger ett avskalat intryck, men med fingertoppskänsla planerad utifrån denna familjs ovan antydda rutiner och behov.

Bild 2. Husets västra glasfasad öppnar upp huset mot Vidösterns vattenspegel.

Bild 3. Fasad mot söder.

Bild 4. Solgården.

Huset i Saltsjöbaden, Solsidan

Huset ritades och byggdes åt Alice "Babs" Sjöblom 1957. Huset har en enplanslösning i typisk L-form och ligger upphöjt med utsikt över havet. L-formen samlar alla rummen mot en gemensam skyddad uteplats, dit alla rum har en egen dörr. Detta är återkommande på flera av de hus jag har studerat. Bruno Mathssons filosofi var att man lätt skulle kunna röra sig mellan inne och ute var man än befann sig i huset. Viktigt var också att alla hade sitt privata rum/sovrums om än så litet. Tomten är gräsbeklädd och karaktäriseras till största delen av stora fritt växande tallar och berg i dagen. De trädgårdsväxter som finns är rhododendron, en och bergenia. Svart skiffer löper längs hela husets yttersida och fungerar som länk mellan innegolvets natursten och gräsmattan utanför.

Bild 5. En av entréerna till huset i saltsjöbaden.

Bild 6. Bruno Mathssons modulsystem med 1m-sektioner framträder tydligt här.

Bild 7. De enskilda sovrummen ligger likt ett radband och öppnar sig för den gemensamma solgården.

Huset i Frösakull

Detta är det märkligaste av Bruno Mathssons glashus och det fungerade som parets privata sommarbostad under den senare delen av deras liv. Man kan säga att huset är ett slags experimentell kondensering av Bruno Mathssons samtliga idéer. Huset är till största delen byggt av korrugerad plast och glas och ser från utsidan sett ut som ett mindre fort i moderna material. Huskroppen är lagd i vinkel kring en stor solgård vars andra två sidor består av ett 2,5 m högt plast-staket i gul nyans. Golvet är av marmor, både på solgården och inne i huset. Taket som skjuter ut en bit över solgården är av ljusgenomsläpplig, korrugerad plast. Definitionen på var man är ute respektive inne, när man vistas här, är flytande. I anslutning till huset finns det ytterligare en liten solgård, vilken man tar sig till på ett labyrintartat sätt. Runt denna gård är väggarna enbart av plast och den för platsen, naturliga sanden fungerar här som golv, ett sterilt rum enbart för solbad.

Bild 8. Entrén för tankarna till ett modernt fort.

Bild 9. Karin och Bruno Mathssons fritidshus från 1960.

Bild 10. Den inre solgården.

Bild 11. Ett uterum endast för solbad.

Bild 12. Bostadsmaskin?

Huset på Hisingen

Huset byggdes 1954 på en lite svårtillgänglig klipptomt. Svårigheterna med terrängen har Mathsson löst genom att ge huset en utskjutande plattform. Längs med flera av husets sidor "fortsätter" golvklinkern från insidan, genom glasväggarna och ut för att skapa en yta för vistelse även utanför huset. Denna koppling förstärks med den långt utskjutande takfoten, vars undersida är klädd med samma parapine-ribbor som innertaket. (Idag är dock klinkern inomhus utbytt och övergången inte lika tydlig som vid uppförandet.) Den utskjutande plattformen har staket på de sidor där berget stupar som mest. För att inte kontakten genom glasväggarna och vidare ut skulle bli bruten konstruerades ett staket av glasskivor. Dessa är inte av klart glas vilket skyddar ett av sovrummen mot direkt insyn från gatan nedanför. Huset är för övrigt placerat på ett sådant sätt, att man trots glasväggarna slipper insyn från de flesta hållen. Bakom huset har en intim plats skapats mellan glasväggen och ett vass-staket som löper längs med tomtgränsen. I trädgården finner man flera sorters vintergröna barrväxter, luktolvon (*Viburnum carlesii*) och rynkolvon (*Viburnum rhytidophyllum*).

Bild 13. Foto taget från husets entré.

Bild 14. Ett av husets sovrum som öppnar sig för grönskan utanför.

Bild 15. Katten Bruno går faktiskt sällan ut då han har bra uppsikt inifrån.

Husen i Lerum

Dessa två hus uppfördes 1952-54 och är de i särklass bäst inkorporerade med den omgivande naturen. De båda husen är placerade högt uppe på en kulle vid sjön Aspen, med gamla ekar och tallar tätt inpå knutarna. Ett av husen har även haft en tall inbyggd i takfoten³². Det ena huset är byggt i en L-form, emedan det andra är en lång rektangel i två plan. Båda husen följer den naturliga branten och har rum där utsikten öppnar sig åt alla håll, vilket ger känslan av att man vistas i en ”glaskoja” upplyft över marken. Inte i några andra hus jag har besökt eller studerat blir känslan av att vistas i ett gränslöst rum så tydlig som i dessa. Hela idén med Mathssons glashus blir här så påtagligt uppenbar. Utöver de för platsen naturliga träden och buskarna består vegetationen runt husen av flera sorters rhododendron (*Rhododendron* sp), häggmispel (*Amelanchier spicata*), japansk lönn (*Acer palmatum*), klätterhortensia (*Hydrangea petiolaris*) och ormbunkar (*Matteuccia struthiopteris*).

Bild 16&17. De båda husens interiör förändras i takt med årstidsskiftningarna.

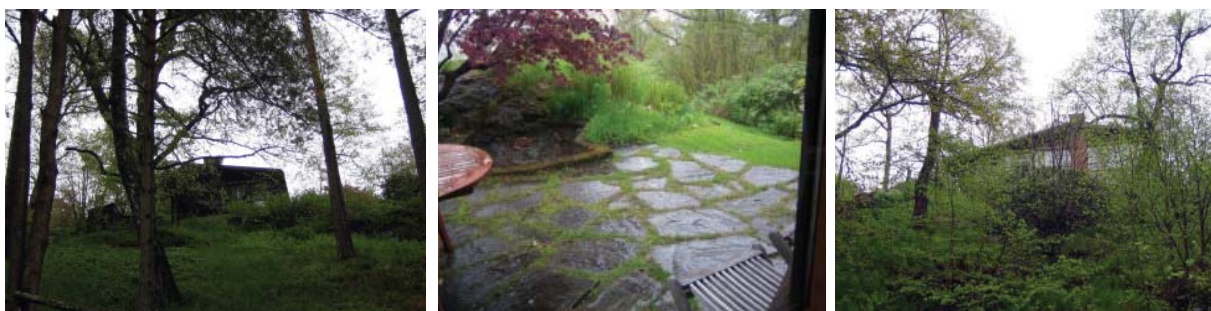

Bild 18,19&20. Husen och dess trädgårdar smälter samman med den omgivande naturen.

Diskussion

Bruno Mathsson var en visionär och sanningssökare, som likt många andra modernister drevs av en stark iver att förändra samhället. ”De ville göra bebyggelse och bruksföremål till ”smidiga redskap för livet” genom att utnyttja den nya tekniken...De ville ”acceptera den föreliggande verkligheten” för att kunna påverka denna verklighet och ta itu med de problem som fanns i samhället – inte minst bostadsfrågan.”³³ Lika lite som en stol bara var en stol för Mathsson var huset inte bara ett hus. Han ville gå på djupet med sin formgivning. Varför satt man? Jo, för att ge kroppen vila. Problemet blev således att konstruera en stol som gav maximal avslappning. På samma sätt gav han sig i kast med huset och boendet. Huset var ett nödvändigt ont som skilde människan från den hälsosamma luften, solen och naturen. Uppgiften blev alltså att skala bort allt onödigt och öppna det för sin omgivning. Att bygga bostadens väggar av glas blev ju det mest naturliga för en person som egentligen inte ville ha ett hus. Hans formgivning blev ett slags reducerande som gick hand i hand med hans livsfilosofi i övrigt och till skillnad från många andra visionärer och tänkare levde han också som han lärde. Stora delar av året sov han utomhus, hans måltider bestod ofta endast av kruskakli. Han lämnade heller aldrig sitt hus med närheten till naturen, till förmån för storstaden. Mathsson var en sanningssökare som under hela sitt liv brottades med en problemlösning, som jag ytterst skulle vilja beskriva som att den handlade om att vara människa. En ständig strävan efter att finna det idealiska sättet för människan (sig själv) att leva, bo och att vara.

När Bruno Mathsson utvecklade sina idéer, använde han sig själv som mall, både ideologiskt och rent fysiskt. Ett talande exempel är att han under sitt experimenterande med sittkurvan satte sig i en snödriva, för att sedan kunna studera mått och vinklar. När det gäller en del av hans möbler blev konsekvenserna att inte alla kan sitta bekvämt i dem på grund av att man har olika kroppskonstitutioner. Detta är ingenting jag tänker utveckla vidare i den här uppsatsen, men när det gäller hans idéer om hus är det intressant att reflektera över. Bruno Mathssons idéer blir för mig tvetydiga och komplexa på flera punkter, men det är särskilt en motsägelse som jag fastnar för. Han förespråkade glashuset och dess fördelar på ett benhårt sätt och ville därmed suddas ut gränsen mellan inne och ute så långt det gick. Samtidigt var han en person med starkt behov av integritet och ensamhet. Hans privata hus ligger avskilda och skyddas mot insyn av korrugerad plast eller med hjälp av vegetation. De öppna glasväggarna var mellan honom (människan) och naturen och avsåg inte kontakt människor emellan. I sitt sommarhus i Frösakull drev han just gränsen inne/ute till sin spets. Denna bostad för fritid och avkoppling kan paradoxalt nog liknas vid en slags ”bostadsmaskin”, där man hela tiden förflyttar sig efter solen. I det här fallet är gränsförskjutandet mellan inne/ute dock inte huvudsakligen kopplat till platsen eller dess natur, utan snarare till själva huset. De delar av huset som kan betraktas som taklösa, det vill säga ”ute fast inne”, har stängda väggar mot

sin omgivning. Här blir vitsen med gränsförskjutningen inte en närmare kontakt med naturen, utan lösningen helt inriktad på luften och framförallt solen.

De hus som jag anser mest lyckade har utan tvekan vunnit på att de blivit placerade i en dramatisk och svårtillgänglig miljö, där den befintliga naturen är intressant och vacker i sig självt. Där så inte är fallet krävs det en kunskap om gestaltning och anläggning av utemiljön, vilken Mathsson ständigt verkade ha överlämnat till de inflyttande. Detta är något som förvånar mig lite, då han på alla andra punkter ville formge en slags helhet. Den enda slutsats jag kan dra av detta är att naturen på något sätt var så pass helig för Bruno Mathsson, att han inte ville ge sig i kast med att försöka bemästra den.

I de familjehus jag har studerat, har alla familjemedlemmar sina privata rum, men samtidigt är samtliga rum med sina glasväggar öppna för det gemensamma uterummet. Med andra ord bryter man, i en familj, samtliga andra personers integritet genom att vistas i uterummet. Man ska kanske se det som att husen är byggda för en familj, där man inte har någonting att dölja för varandra, såsom t.ex. holländska kalvinister medvetet har stora fönster utan gardiner för att bevisa sin oskuld för sin omgivning. De familjer, som jag har träffat under mina besök, har alla varit mycket entusiastiska över sina glashus men jag har svårt att tänka mig att de på något sätt skulle passa alla. Glasytorna gör husen svärmöblerade och fixerar möjligheterna på samma sätt som Mathssons vilstolar endast tillåter ett sätt att sitta på. För att få den riktiga trivsamteten krävs det nästan att man anammar Bruno Mathssons sparsmakade stil och reducerar möblemanget till det nödvändigaste. I det här avseendet är det intressant att notera dagens bostadsarkitektur, där väggar av glas verkligen är på tapeten igen, även om konsumtionen och prylsamlandet aldrig har varit större. Som stilideal matas vi hela tiden med "less is more", samtidigt som alla branscher indirekt säger oss att "more is more". Man kan fråga sig var alla människor förvarar sina saker.

Ett annat problem är insynen. När man läser äldre intervjuer med nyblivna glashusägare häpnar man över vilka friheter nyfikna besökare kunde ta sig. Objudna gäster kunde vandra in på tomten och studera familjen i dess göromål. Under min research har jag även stött på ett rykte om att det uppstod en stationär "glashuskorvkiosk" i närheten av Bruno Mathssons glashus i Kungsör. De nyfikna besökarna var så många, att de bildade ett underlag för korvförsäljning.

Edith Farnsworth, beställaren och ägarinnan av Mies van der Rohes välkända Farnsworth House, stod inte ut med att bli helgunderhållning för omgivningen och sex års vänskap med arkitekten slutade i domstol. Officiellt stämde hon honom på grund av pengar, men informellt för att han hade ritat ett modernistiskt akvarium på åtta ben i stället för den beställda weekendvillan.³⁴ Idag har vi vant oss mer vid glaset, men återigen tycker jag ändå att man kan

ifrågasätta glashusarkitekturen av idag. Bruno Mathssons och många andra av modernisternas glashus kopplades till eller riktades mot naturen eller utsikten. I dagens hus är det endast ett fåtal av de boende som får ta del av de spektakulära utsikterna och istället hålla till godo med insyn.

Bruno Mathsson var något av vad vi idag skulle kunna kalla en "underdog". Genom en enorm envishet och målinriktning lyckades han ta sig fram utan någon högre utbildning eller värdefulla kontakter. Kanske var det just bristen på utbildning, som gjorde att han inte tog del i den för tiden rådande arkitekturdebatten. Ett annat epitet som kan passa på honom är att han var en ensamvarg och som Karin Mathsson beskriver honom, i en intervju för Kvällsposten 1997, inte särskilt road av sociala kontakter. "Han var bara intresserad av personer som hade samma intressen som han själv. Dessa kunde han prata med hur länge som helst och andra människor hänvisades då till fru Mathsson."³⁵

Bruno Mathsson intresserade sig dock mycket för vad som hände runt om i världen och lät sig inspireras av de stora arkitekterna såsom Le Corbusier, Mies van der Rohe och Frank Lloyd Wright. Trots detta var han alltid mycket noga med att omarbota intrycken till den stil som passade hans egna värderingar. Som jag ser det var hans visioner av en bekvämare och bättre framtid för människan kopplad till ett mer "naturligt" eller "sanningsenligt" tillstånd, och vägen dit var genom en närmare kontakt med naturen. Svaren på alla hans frågor fanns att finna i naturen.

När man så här i efterhand studerar de modernistiska visionerna kan de te sig lite naiva och ibland skrämmande i sin tilltro till framtiden och sina "universella" slutgiltiga lösningar. Idag är arkitekturdebatten betydligt mer lågmäld. Man talar ofta om stil, inspirationskällor, uttryck och placering av huskroppar. Det är dock sällan man hör att någon har en allomfattande vision av framtidens samhälle. Kanske är framtiden inte var den en gång var.

DEL 2 - Glashuset i Kosta

Bild 21. Glashuset när det stod färdigt 1955.

Placering

Huset ligger i nära anslutning till glasbruket i Kosta, men fastigheten ägs idag av Lessebo kommun. Runt fastighetens övriga sidor ligger privata villor.

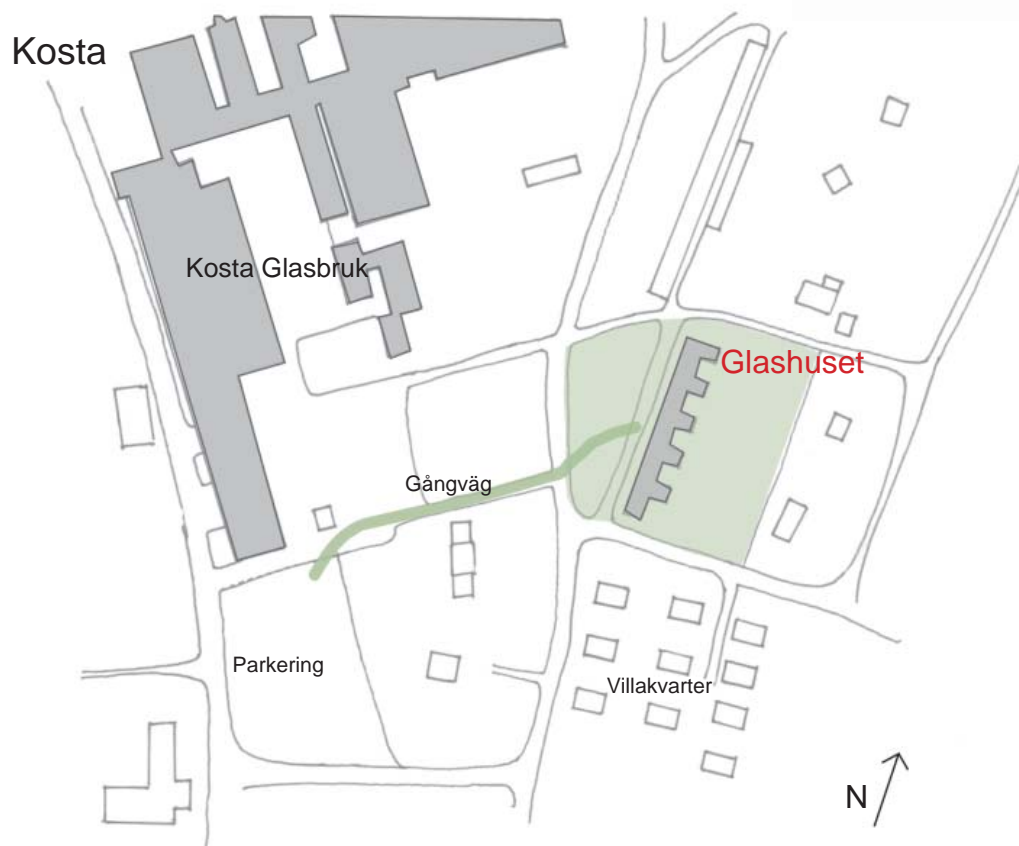

Bild 22. Fasad mot väster. 1956

Historia

År 1954 uppfördes en utställningshall till Kosta glasbruk. Det var ett samarbete mellan Bruno Mathsson och Kosta glasbruks konstnärliga ledare, Vicke Lindström. Utställningshallen var ett glashus som påminde om Brunos egen utställningshall i Värnamo. Året därpå byggde man i anslutning till glasbruket ett kedjehus med 5 lägenheter, avsedda för anställda vid glasbruket. Ansvarig för projektet var byggmästare Erik Karlsson, som påpekar att det var stor bostadsbrist vid den här tiden³⁶. Mathsson som under den här tiden hade flera projekt på gång var kanske mindre aktiv än vanligt under uppförandet. Han tittade till det med jämna mellanrum, men lade sig inte i för övrigt. Husets långsmala form gjorde möjligheterna till placering begränsade. Huset inpassades mellan en före detta järnvägsräls och en gammal brädgård och anslöt alltså inte direkt till naturen, något som man kan tro när man idag vandrar längs husets baksida. Trädgårdarna ritades inte av Bruno Mathsson, utan överläts så som i andra fall till de inflyttande. Det var på initiativ av Erik Karlsson som en äng anlades bakom och framför huset och till vilken fröblandningen beställdes från Weibulls.

Enligt Erik Karlsson väckte glashuset stor uppståndelse i Kosta. Det var många som ville bo där men endast ett fåtal som fick det stora privilegiet, bland andra Vicke Lindström.

Fem tjänstemannafamiljer flyttade in i lägenheterna och bodde där till det ödesdigra året 1987, då Kosta Glasbruk likt många andra firmor runt om i Sverige valde att sälja av de fastigheter som inte hade med den direkta produktionen att göra. Det var också i och med denna försäljning, som misskötseln tog sin början.³⁷ Fram till denna tidpunkt var det dock inget tvivel om att de inflyttade familjerna trivdes i sina glashus. Byggmästaren minns att de tävlade om vem som hade finast trädgård och att de umgicks flitigt under sommarkvällarna på husets baksida. Ibland kunde han själv bli inbjuden till ett stämningsfullt kaffedrickande med snödrivorna tätt inpå fönstret.

Bild 23&24. De nyinflyttade visar stolt upp sitt moderna boende.

Bild 25. Fasad mot väster. 2005

Bild 26. Fasad mot väster. 2005

Huset

Glashuset utgörs av en låg horisontell byggnad. Exteriören utmärker sig genom de stora fönstertytor, som är typiska för Bruno Mathssons arkitektur. Utöver fönstren karaktäriseras exteriören av glasmosaikfyllda fält, framtagna av Vicke Lindstöm och Kosta glasbruk, samt av tegelpartier och stående träpanel. De fem lägenheterna särskiljs endast genom skiftande färg på glasmosaiken och olikfärgat skorstenstegel. Den låga huskroppen kröns av ett svagt sluttande och kraftigt utkragat tak i stil med den amerikanska präriearkitekturens ”flytande” tak. Idag är det klätt med korrugerade eternitplattor. Den enhetliga och homogena fasaden för tankarna till den internationella stilens principer samtidigt som dekorationen i form av glasmosaik och material såsom tegel och träpanel påminner mer om Frank Lloyd Wrights regionalism. Lägenheternas fyra rum och kök är inpassade i en L-formad planlösning. Innanför entrén fortsätter en korridor med garderober på vänster sida och på höger sida dörrar in till allrum och kök, två mindre respektive ett större sovrum, dusch och toalett. Samtliga rum har en direktutgång till baksidans solgård och den mötande naturen. Huskroppens form separerar trädgårdarna från varandra och skapar där en privat sfär för varje hus vilket förstärker känslan av individualitet i ett kedjehus som detta.

Bild 27&28. Ritning, fasader mot väster och öster.

Bild 29. Framsida. 2005

Bild 30. Solgård. 2005

Bild 31.

Bild 32.

Bild 33.

Bild 34.

Bild 35.

Bild 36.

Vegetationen

Den på många år obefintliga skötseln har gjort att området har vuxit igen för att idag uppvisa ett osedvanligt ovårdat intryck. Det är en snårig och svårframkomlig miljö med högt gräs, övervuxna trädgårdsväxter och sly. Björk är det dominerande skogsträdet, men här finns även en del sykomorlönnar, askar och hassel blandat med fruktträd och trädgårdsbuskar. Området i stort innehåller björk, sykomorlönn, fågelbär, surkör, apel, hassel, syrén, järnek, lärk och vinbär.

På solgårdarna finner man spår av en gång ordnade trädgårdar, med kvardröjande forsythia, syrén, ginst, ros, plymspirea, tuja, ormbunkar, vintergröna och plister.

På flera delar av fastigheten har, tyvärr, även kirskalett brett ut sig, vilket kommer att komplicera en nyanläggning.

Den framtida visionen

Som jag tidigare har nämnt utlyste Lessebo kommun hösten 2002 en idéävling för att få hjälp med förslag på husets framtida funktion. Här nedan kommer ett utdrag ur det vinnande förslaget programskrift, upprättad av antikvarie Inger Åhlin och Benjamin Bankhead.

”Vår idé är i ett första skede att restaurera husen utvändigt till originalskick, medan de interiört med varsam hand anpassas till de nya verksamheter som de ska husera. Ett av husen skall dock med hänsyn till kulturhistoriskt intresse även invändigt bevaras enligt originalritningarna. Vi vill sedan inrätta en form av designcentrum i dessa hus, där ett par av de fem husen kan användas som utställningsrum för ny formgivning inom möbel-, glas-, och produktdesign. Inriktningen tänks vara mot såväl det konstnärliga och experimentella, som mer pedagogiska satsningar som visar gången från idé till färdig produkt/konstverk. I ett av husen tänker vi oss en möbel/designbutik, vilken ska stå för god formgivning och hög hantverkskvalitet. Där skulle även kunna finnas information om vård och restaurering av modernismepokens möbler och arkitektur, med viss försäljning av material inom området. Det fjärde huset planerar vi att använda som café. Detta skulle även kunna utvecklas mot att fungera som lämplig lokal för uthyrning vid gästseminarier och konferenser. Återstår ett hus, som skulle kunna användas som gästbostad och ateljé för formgivare/konstnär/arkitekt på stipendievistelse/internationellt utbyte i Kosta.” (Bruno Mathssons glashus i Kosta-Projekt för förnyelse och restaurering.)

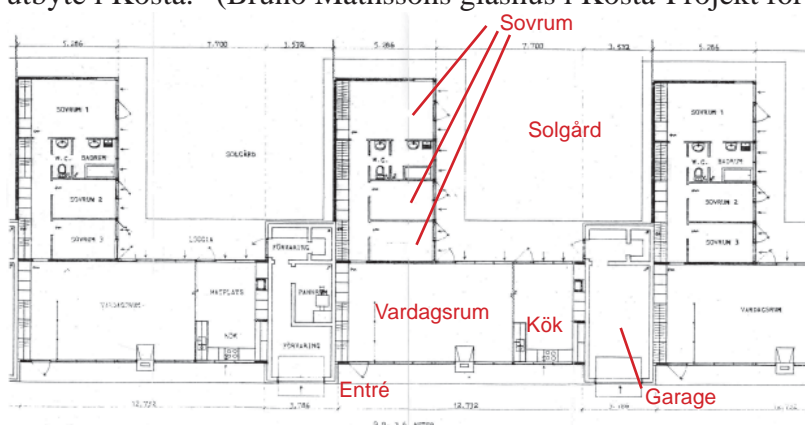

Bild 37. Bruno Mathssons ritning över huset.

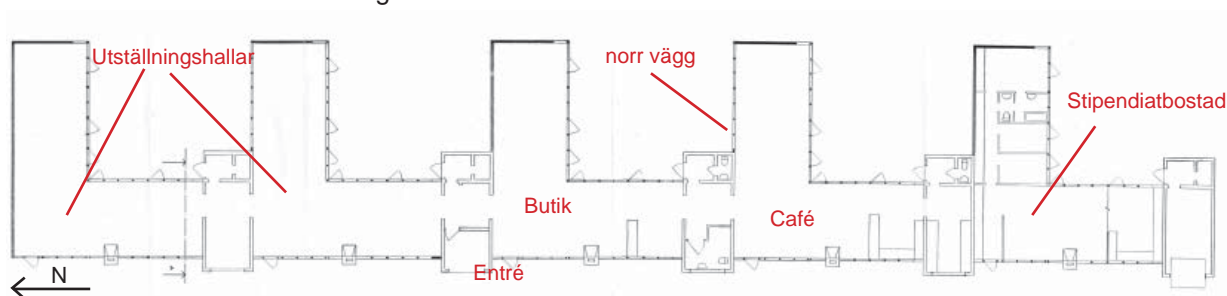

Bild 38. Benjamin Bankhead och Inger Åhlins förslag på hur man disponerar om ytorna. Fyra av lägenheterna knyts samman till en enhet. Eventuellt öppnar man en eller ett par norrväggar och sätter in fönster. På så sätt får man in mer ljus i lokalerna och skapar en ännu närmre kontakt med baksidans gröna miljö.

Vilka önskemål finns på utemiljön

Under diskussioner med Inger Åhlin och Benjamin Bankhead kom vi fram till nedanstående riktlinjer att förhålla sig till angående gestaltningen av utemiljön:

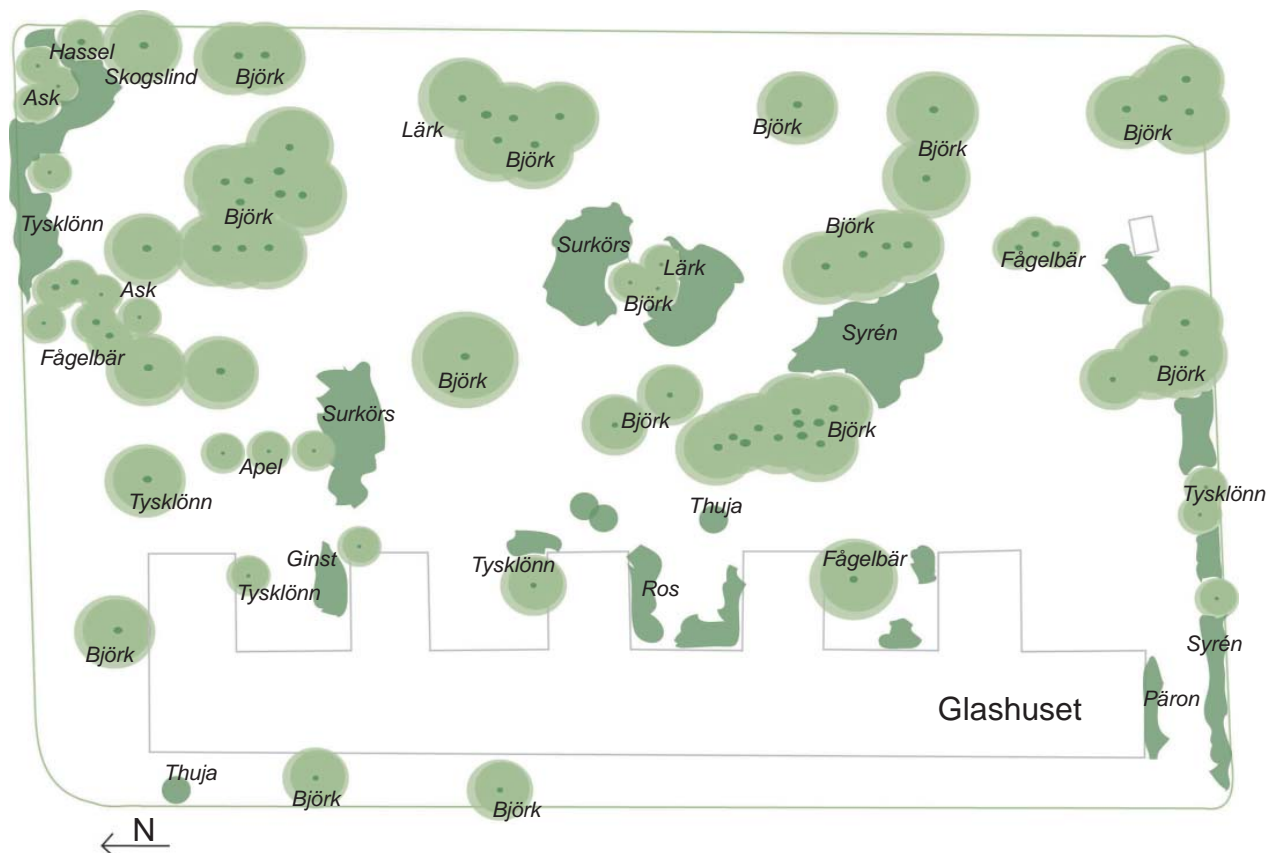
- Området framför byggnaden ägs av kommunen och bör gestaltas på ett sådant sätt att det är lätt och billigt att sköta.
- En ny gångväg bör anläggas för att på ett tydligt sätt koppla samman Glashuset med glasbruksområdet, då framtida besökare kommer att parkera i anslutning till detta.
- Reflektera över möjligheten att utnyttja den befintliga vegetationen på baksidan.
- Skapa en yta för picknick.
- Skapa möjlighet att röra sig i uterummet.
- Göra platsen intressant för barn och barnfamiljer.
- Skapa en tydligare gräns mot omgivande fastigheter.
- Skissa på ett förslag som är genomförbart i flera steg då de ekonomiska möjligheterna är mycket osäkra.

Vilka idéer har jag

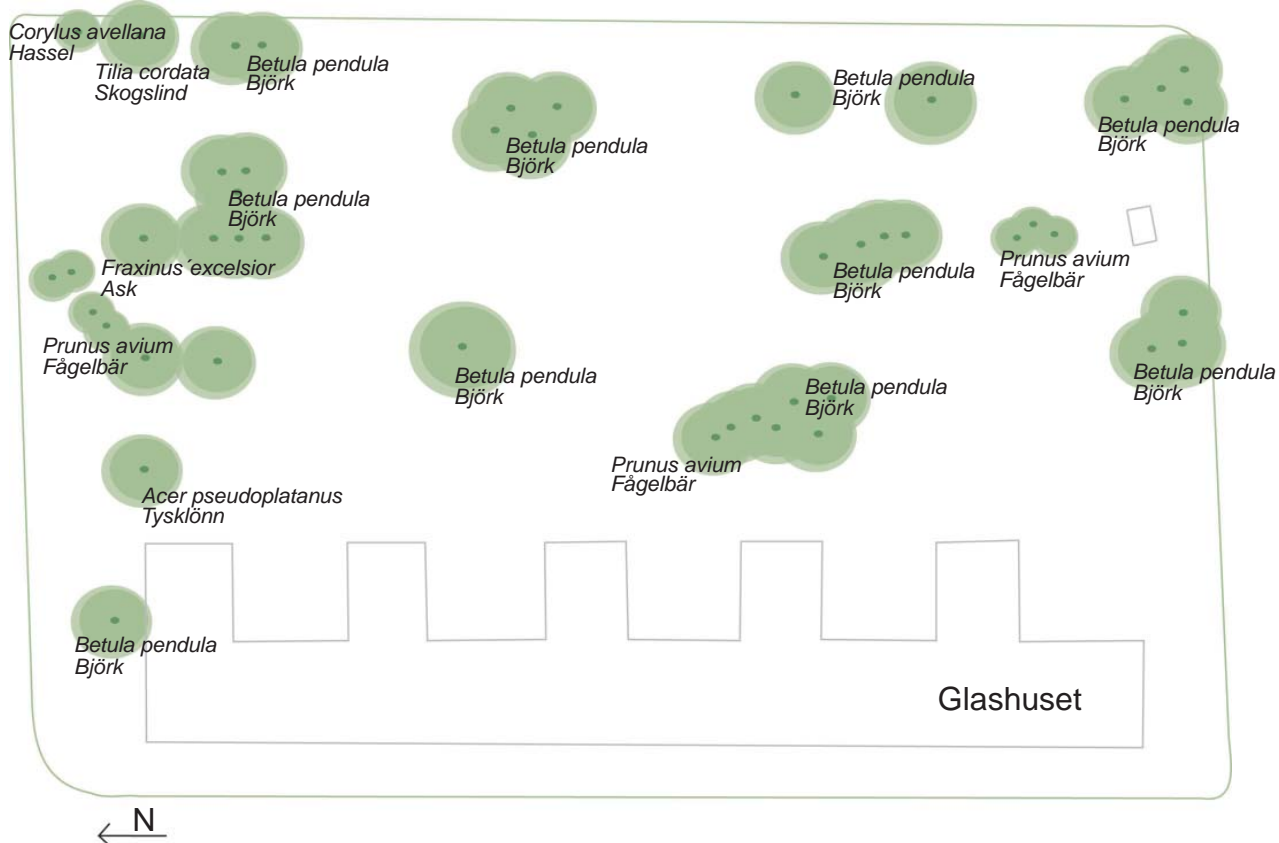
Under mitt gestaltningsarbete har en del egna idéer och principer fått skapa ram åt mitt skissande:

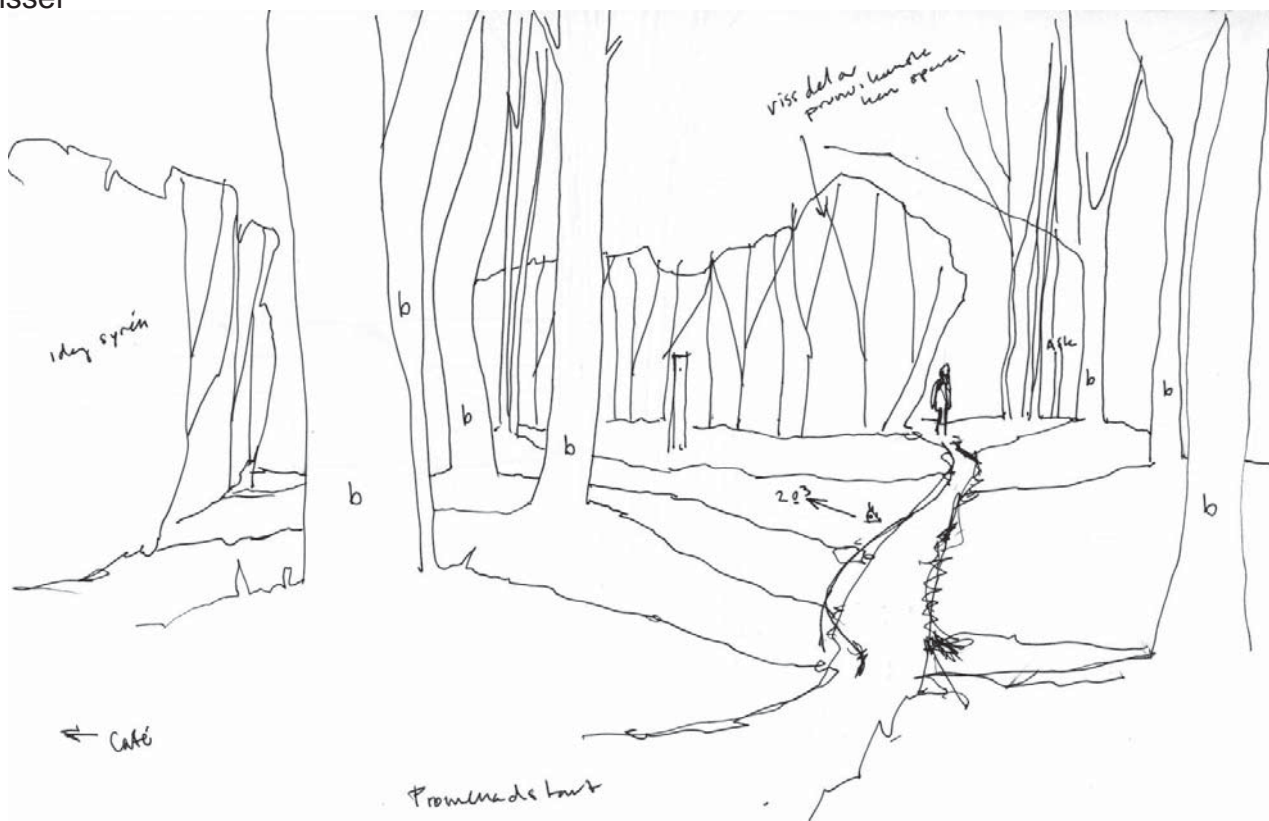
- Huset bör lyftas fram ordentligt när man närmar sig det.
- Förgrunden bör behandlas med samma enkelhet som huset.
- Få växtsorter i återkommande kombinationer, dock inte i linjer eller andra tydliga mönster, utan på ett mer slumpartat naturligt sätt.
- Den befintliga vegetationen får bilda stommen i anläggningen och styra en del av min gestaltning.
- Bruno Mathssons idéer om kopplingen hus-natur skall förstärkas.
- Huset måste kunna bli betraktat såväl utifrån som inifrån.
- De före detta solgårdarna får bli olika konceptbaserade trädgårdar där jag får utlopp för min inhämtade inspiration. Dessa ska göra de inre rummen intressantare och även locka besökaren att gå ut.
- En mindre gångslinga anläggs för att på ett naturligt sätt locka besökaren/barnen att röra sig i utomhus.

Trädplan; befintlig situation.

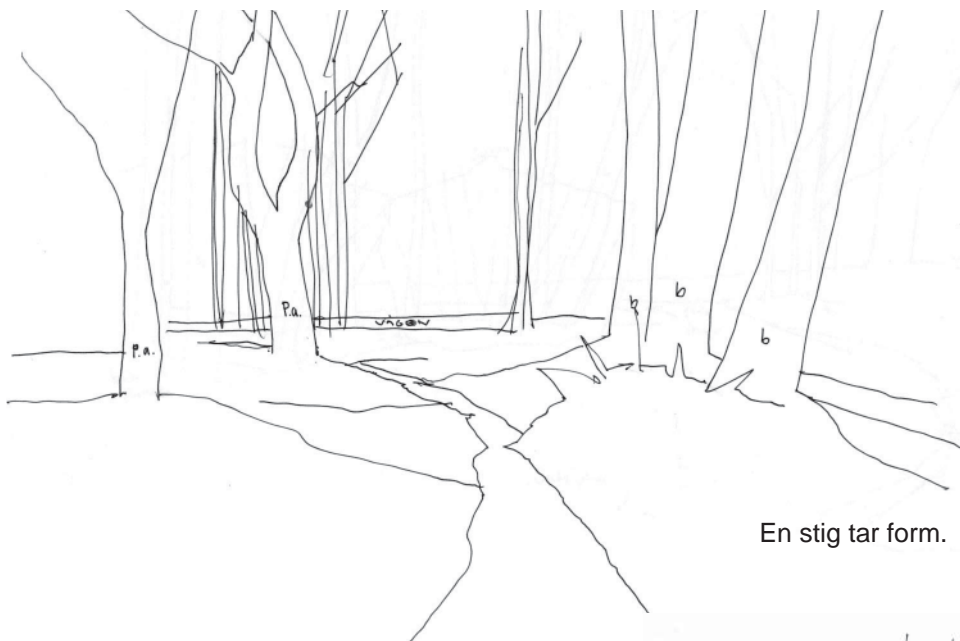
Trädplan; bevaransvärda träd och buskar.

Formen för caféverksamheten kopplas till befintlig vegetation och den naturliga slutningen. På så sätt kommer anläggningen att få ett mognare uttryck direkt.

En stig tar form.

Mycket av mitt gestaltningsarbete försiggick på plats. Med hjälp av skisser och en sprayburk markfärg ritade jag fram grunderna för mitt förslag. På så sätt blir förslaget mer förankrat till de faktiska förutsättningarna. En kurvas krökning bestäms av ett träd istället för en burmästermall.

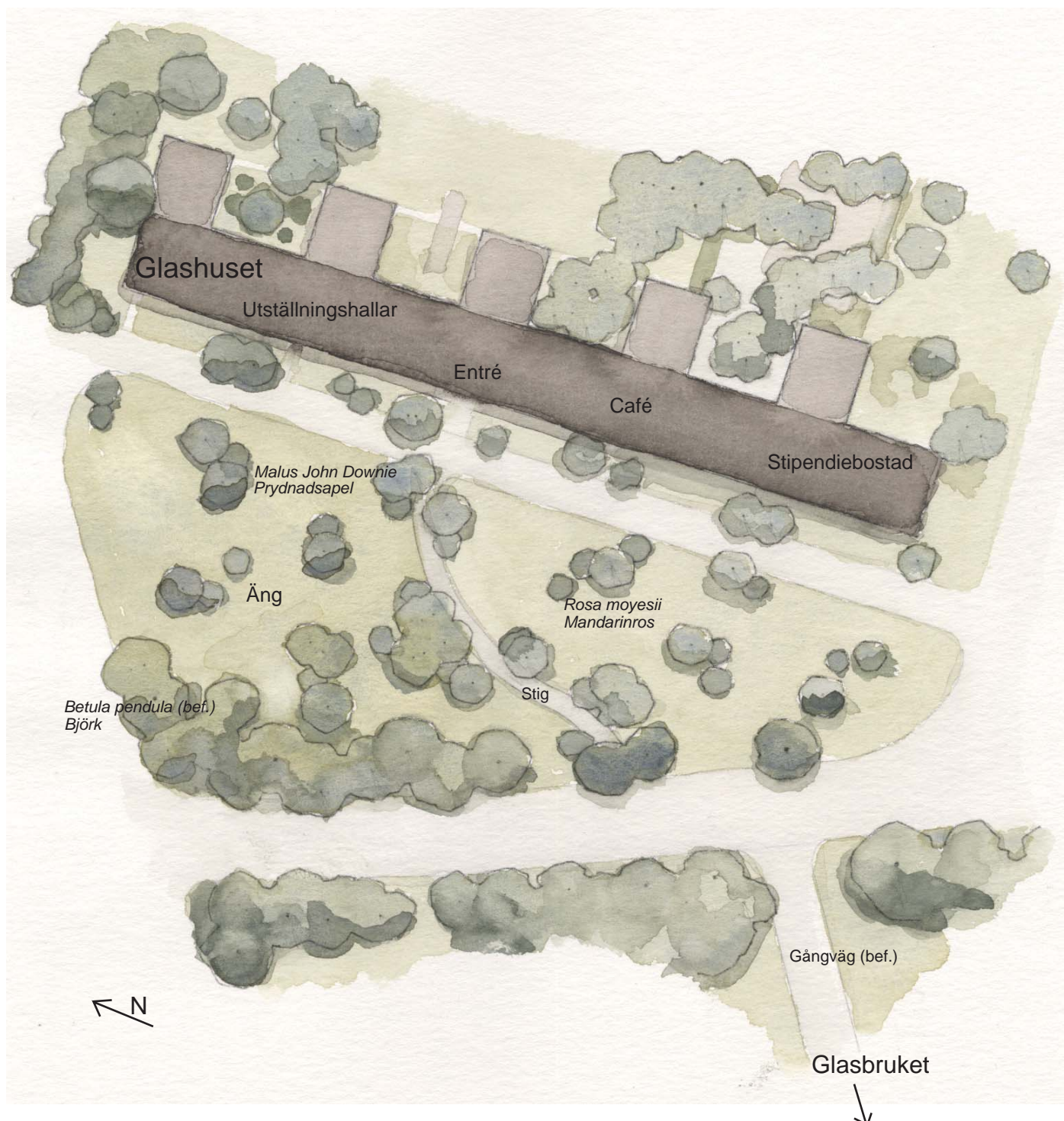

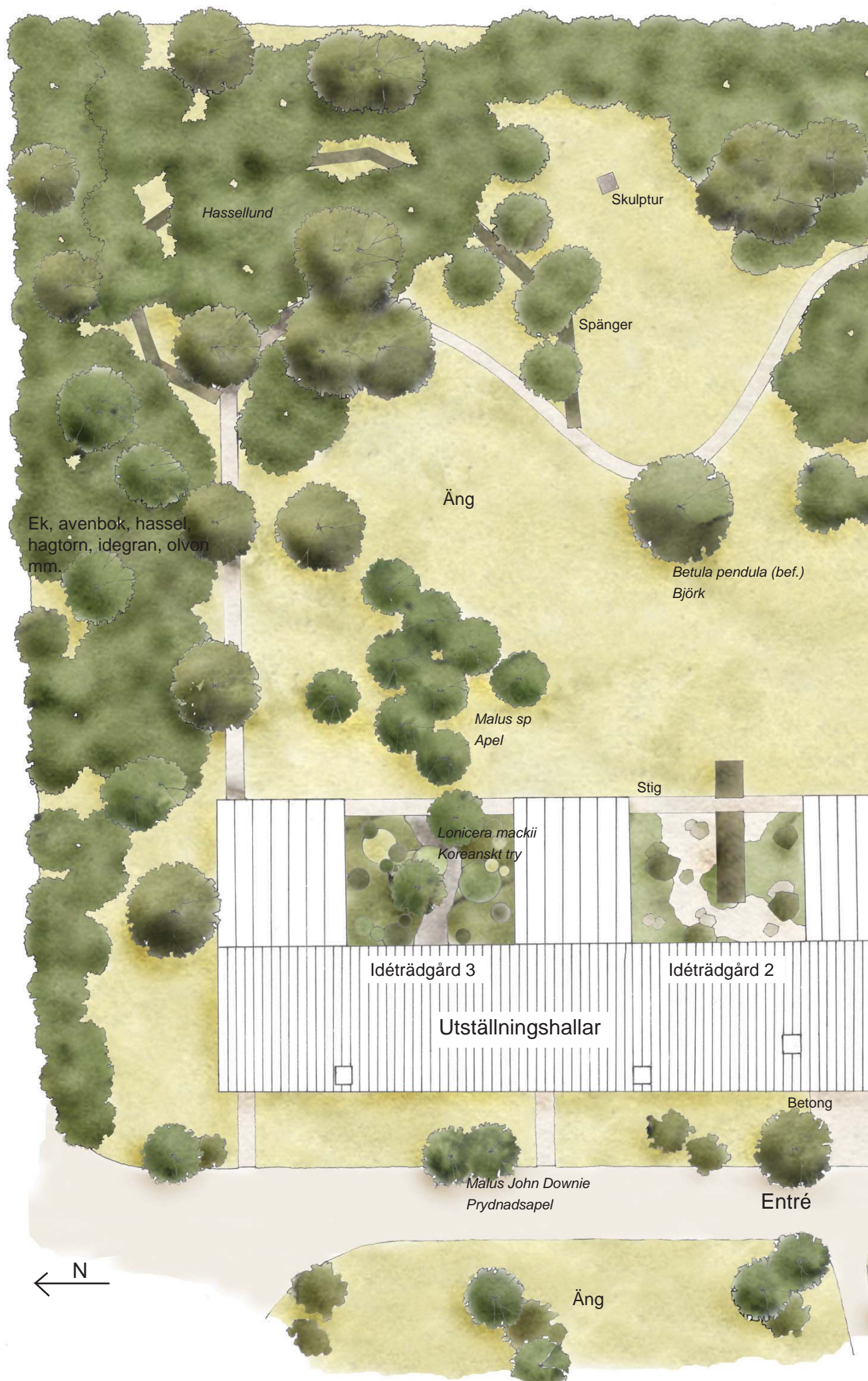
Siktlinjer studeras och prövas.

Gestaltungsforlaget

På de kommande tio sidorna presenteras mitt slutliga gestaltungsforslag så som det såg ut vid överlämnandet till beställaren. I original presenterades materialet på posters med A3 och A2 format. Här har jag bibehållt posters-uttrycket fast i en förminskad A4-version.

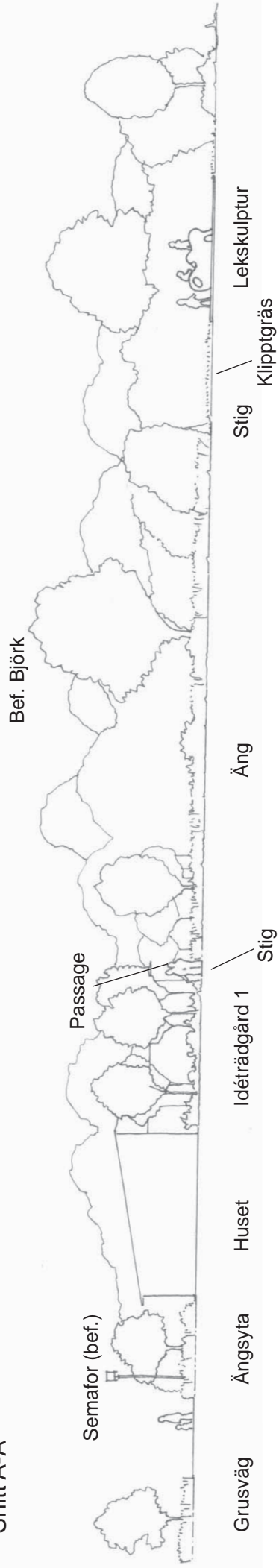
- En stenmjölsgång ska anläggas för att leda besökaren över ängsytan mot entrén.
- Befintliga björkar och en del andra stora träd sparas för att ge skydd mot vägen.
- Ytans enkelhet och småskalighet är nödvändig för att få huset att framträda.
- Skalan plockas ner med hjälp av lägre träd och buskar. Prydnadsapel och rosenbuskar planteras.

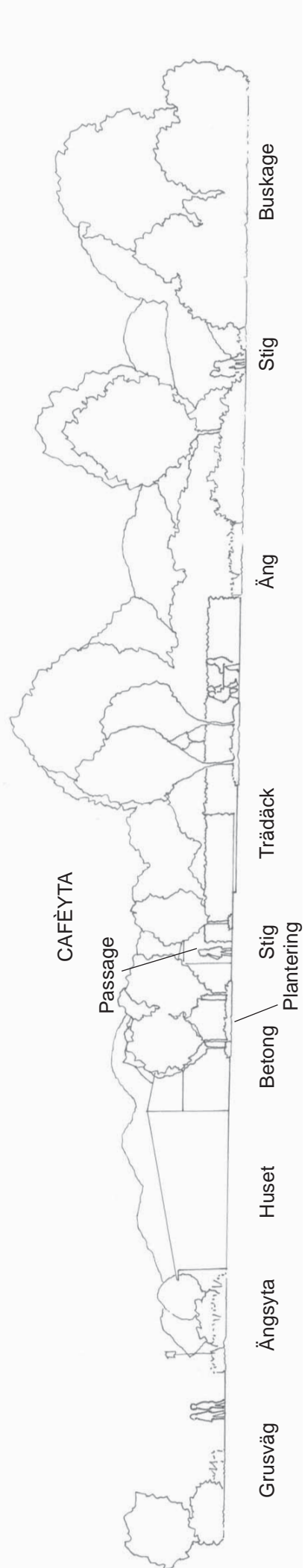

Snitt A-A

Snitt B-B

- Baksidan är sammanknuten till en helhet, en del befintliga stora träd sparas och ska utgöra stommen för anläggningen. Som besökare ska man kunna röra sig fritt från caféytan och vidare längs en mindre stig, runt i området. Man ska kunna studera huset utifrån lika mycket som inifrån. Bruno Mathssons starkaste argument för sina glashus var just den nära kopplingen till naturen och friheten att enkelt kunna kliva ut i den.
- Längs stigen ska det finnas utrymme för placering av skulpturer. Här kommer det också att placeras en lekskulptur för barn. Från stigen ska man kunna göra en mindre avstickare och uppleva hassellundens undervegetation från träspänger. Stigen löper vidare längs med husets baksida och ger möjlighet att uppleva idéträdgårdarna utifrån.
- Öppna ytor ska vara av ängskaraktär som övergår i buskskikt och trädskikt. I ängsyterna planteras grupper med körsbärsplomonn, rosenapel och syrén. Gränsen mellan trädgård och natur ska vara flytande.

Skiss, spänger i hassellund

- I första skedet av anläggandet planteras träd och buskar i förband. När de efter 8-10 år har mognat i sin tillväxt går man in och formar rätt karaktär. Då är det också läge att plantera in det lundartade örtskiktet. Miljön kommer att succesivt förändras. De björkar som idag utgör stommen i hela anläggningen byts med tiden ut mot ekar.

Bild 39. Hagtorn

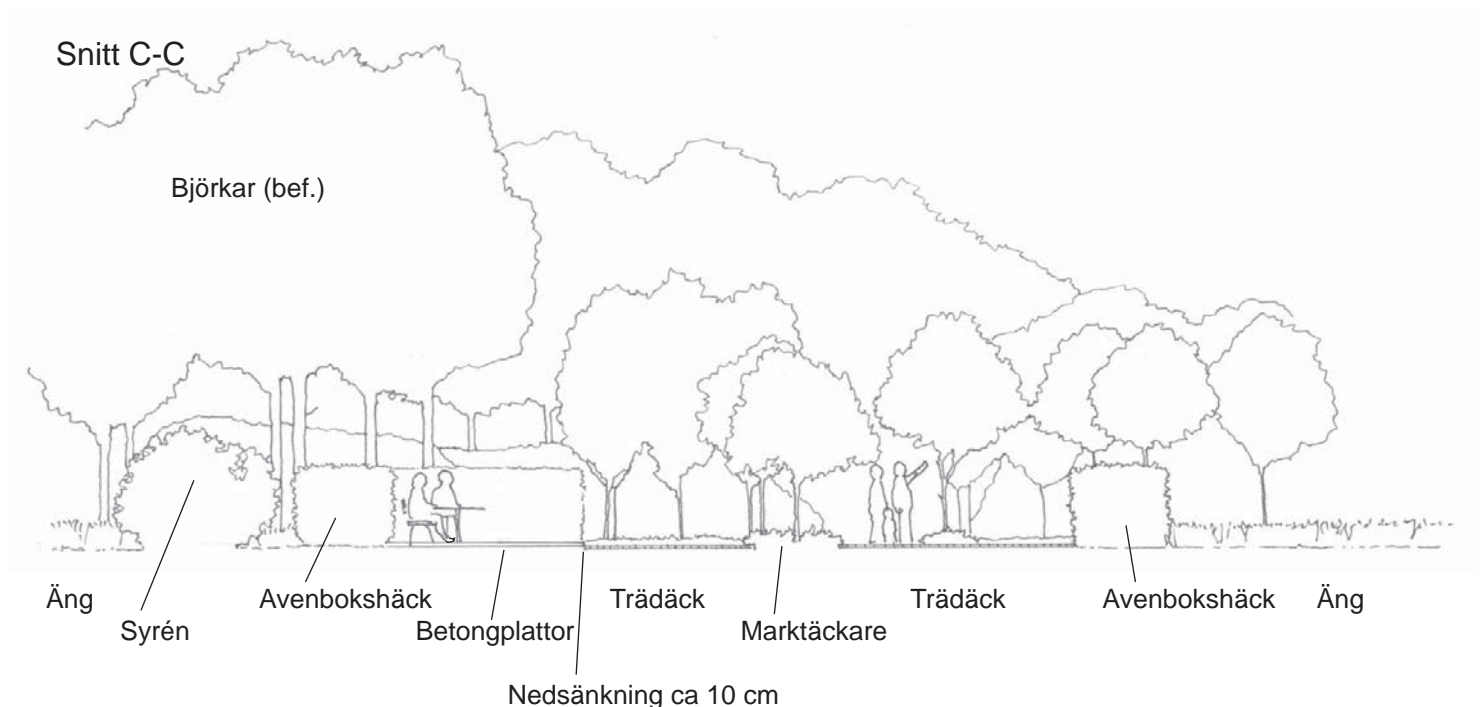
40. Hassel

41. Fågelbär

42. Apel

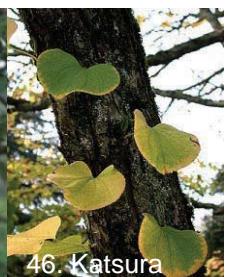
Bruno Mathsson lät sig bland annat inspireras av Philip Johnsons glashus i New Canaan och den internationella stilen i stort. Även jag har tillåtit mig att hämta inspiration från modernisterna och den tidens rådande stilprinciper vid gestaltningen av de husnära delarna.

- Caféytan är enkelt uppbyggd med två överlappande rektanglar som kopplar samman huset med dess omgivning. De blir en fortsättning på Mathssons gränsförskjutning mellan inne/ute.
- Det första golvet är hårt och utgörs av större rektangulära betongplattor. Ett mindre kliv ner (ca 10 cm), för besökaren vidare ut över det andra golvet, trädäcket. Tillägg görs för handikappramp. (Två spår.)
- Golvens båda sidor riktas upp av strikta, formklippta avenbokshäckar, vilka anför riktningen ut från huset och vidare bort mot den vilda ängen och den plats där stigen möter upp.

Växtidé

Carpinus betulus	Avenbok
Cercidiphyllum japonicum	Katsura
Juglans mandshurica	Manchurisk valnöt
Juglans nigra	Svart valnöt
Sorbus Dodong	Ullungrönn
Syringa Mme Lemoine	Ädelsyrén
Prunus avium Plena	Dubbelblommande fågelbär
Prunus grayana	Pärhlägg
Waldsteinia ternata	Vinterwaldsteinia

- Omgivande träd ska upplevas som om de vandrar in över ytan och skapar tak och mindre rum för kaffedrickande. Tr den ska stå i rektangulära bäddar av frodiga marktäckare.
- Det ska finnas en stramhet och enkelhet över hela designen som g r hand i hand med Bruno Mathssons formgivningsfilosofi.

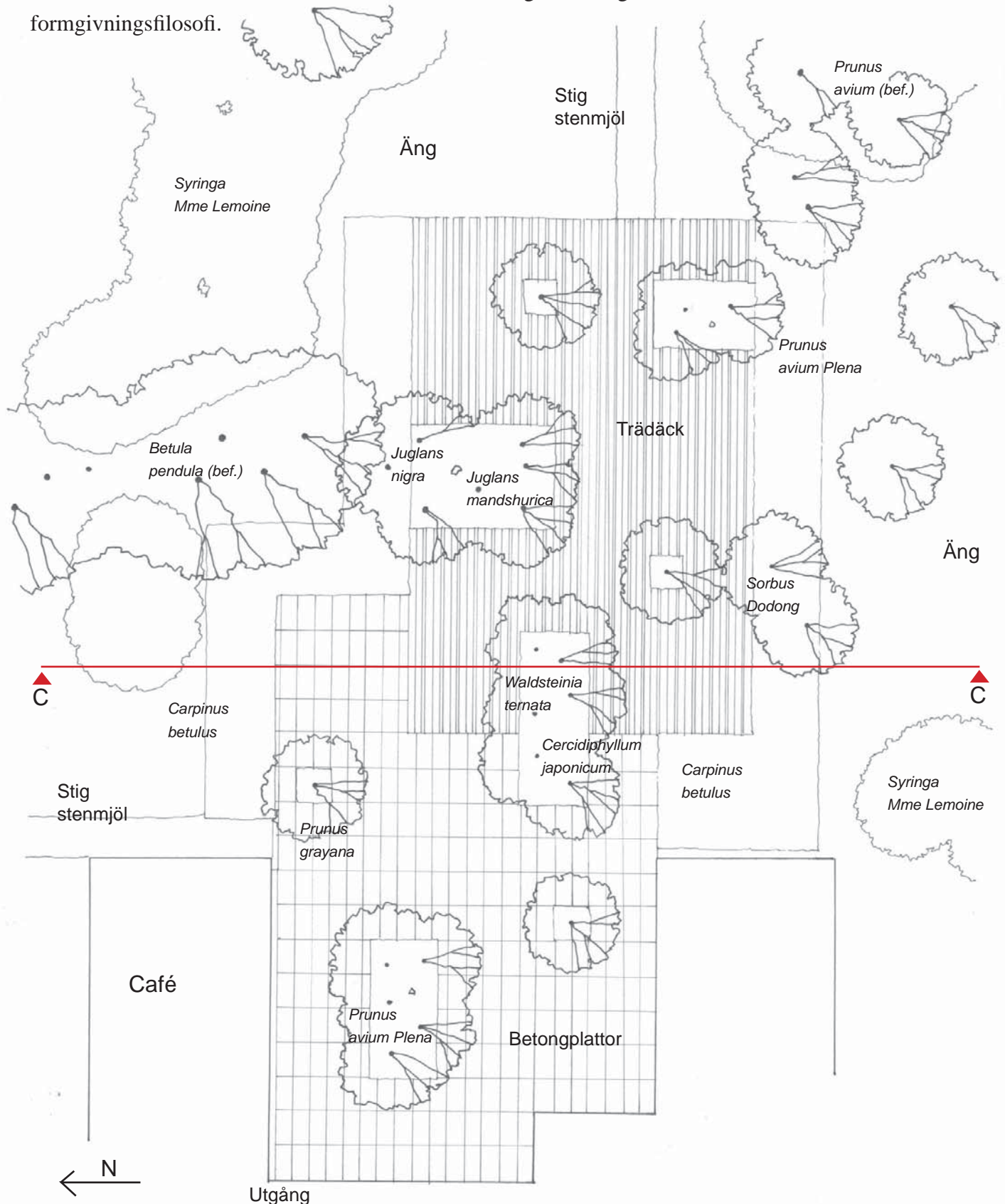

Bild 47. Vintergröna

Bild 48. Gulplister

Bild 49. Majbräken

Skiss, natur möter hus

- Ett starkt förtydligande av Bruno Mathssons koppling mellan natur och hus. Vegetationen ska vara indragen så nära huset som det är möjligt, glasrutan blir den enda gränsen.
- Rummet ska vara frodigt, med en lummighet av ormbunkar, gräs, vilda skogsblommor och stenar.
- Kamtjatkabjörkarnas kritvita stammar är tänkt att bilda en fin kontrast och skapa en naturlig koppling till de stora befintliga björkarna längre bort.

Plan

*Betula
ermanii Dorenboos*

Stig

*Galium
odoratum*

Stenar

*Vinca
minor*

*Athyrium
filix-femina*

Växtidé

Actaea simplex Brunette
Athyrium filix-femina
Betula ermanii
Dryopteris filix-mas
Galium odoratum
Helleborus foetidus
Hepatica angulosa
Lamium galeobdolon
Luzula nivea
Molinia caerulea Moorhexe
Myosotis scorpioides
Vinca minor

Bild 50.

Silverax
Majbräken
Kamtjatkabjörk
Träjon
Myskmadra
Grenig julros
Ungersk blåsippa
Gulplister
Silverfryle
Blåtåtel
Äkta förgätmigej
Vintergröna

Skiss, vy från huset

- Rummet har de bästa förutsättningarna för en vacker utblick, vilket förtydligas genom att vegetationen är låg och ängsytan framför öppen.
- Rummet ska representera Bruno Mathssons japanska influenser samt hans ofta sparsmakade och enkla stil.
- Få växtsorter, tydliga ytor och enkla kombinationer ska utgöra grunden för ett stillsamt uttryck. Mattlika planteringar ska tillåtas att gå över i varandra och i rena grusytor med uppstickande naturstenar.
- En enkel träbrygga att sitta på anläggs som förtydligande av siktlinjen.

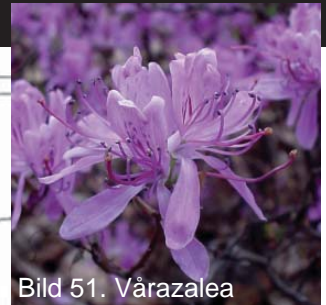

Bild 51. Vår azalea

Bild 52. Odon

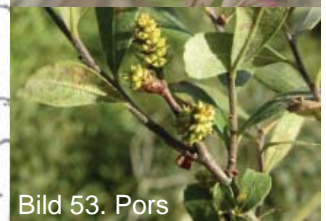
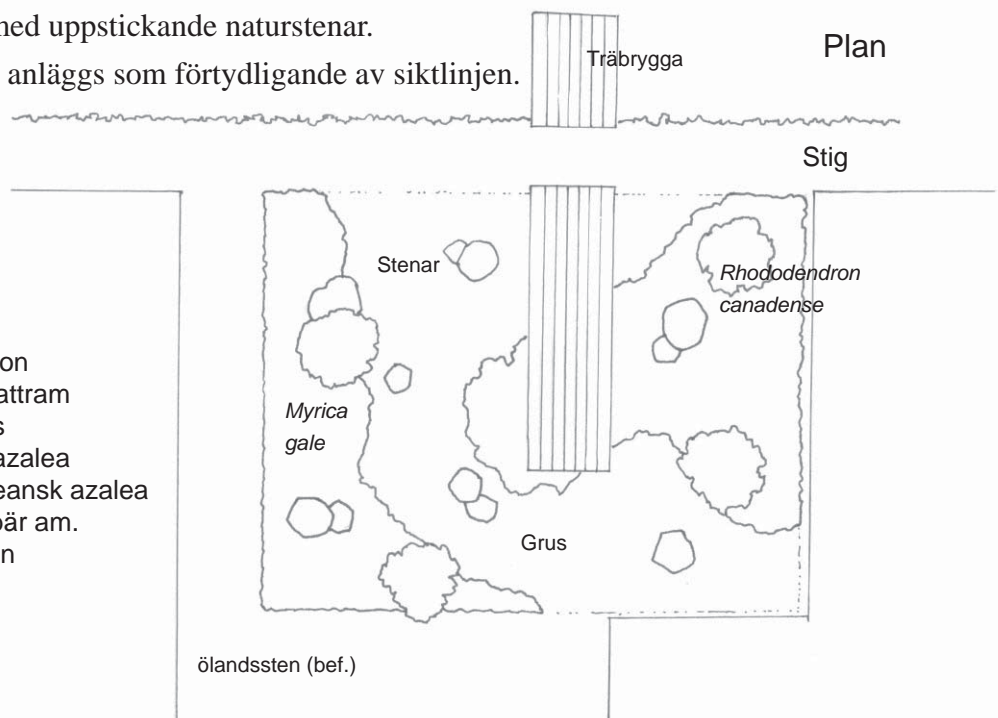

Bild 53. Pors

Bild 54. Mjölon

Växtidé

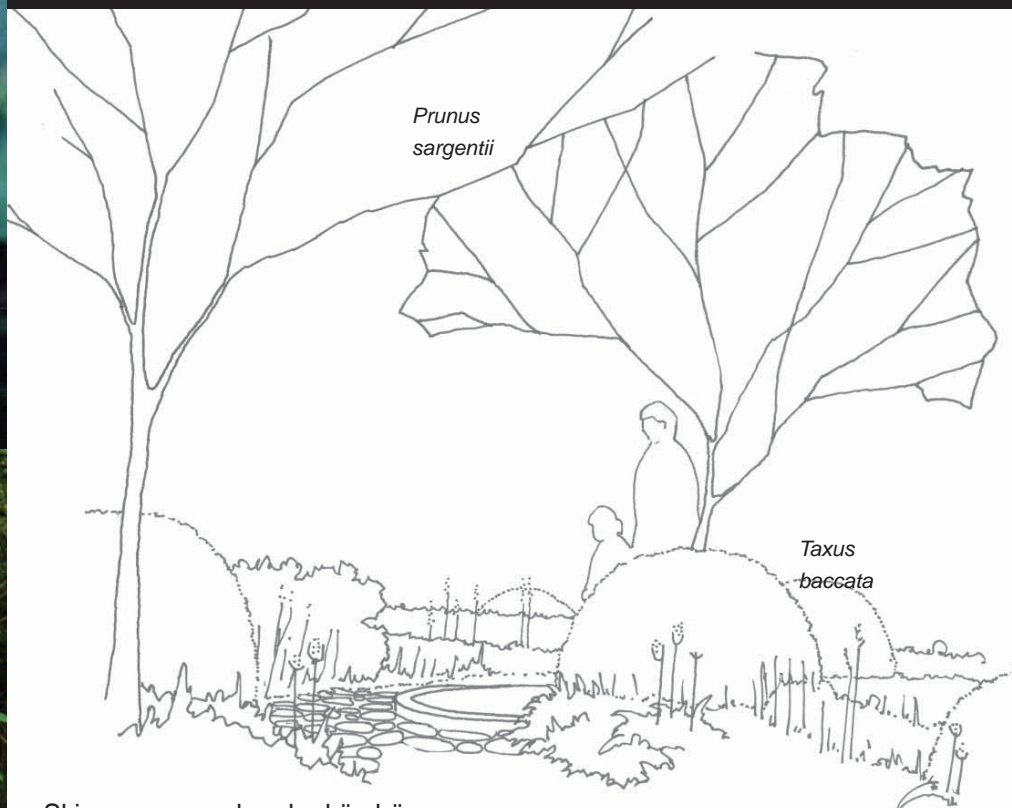
Arctostaphylos uva-ursi	Mjölon
Ledum palustre	Skvatram
Myrica gale	Pors
Rhododendron canadense	Vår azalea
Rhododendron schlippenbachii	Koreansk azalea
Vaccinium angustifolium 'Putte'	Blåbär am.
Vaccinium uliginosum	Odon

Bild 55. Stjärnflocka

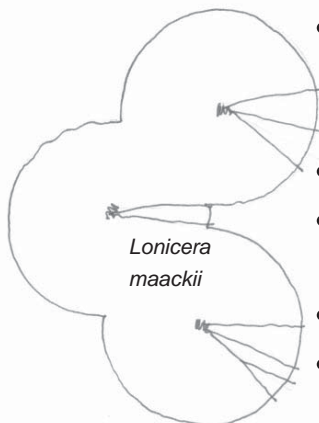

Bild 56. Koreanskt try

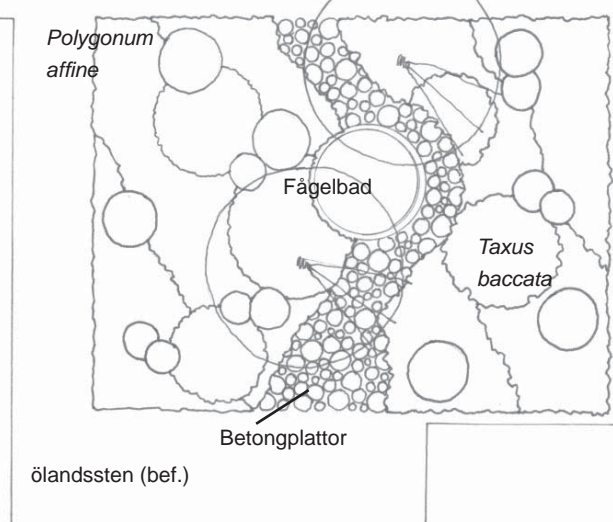
Skiss, promenad under körsbär

Plan

- Inspirationen kommer från artiklar och bilder som under 60-talet publicerats i tidskriften Hem i Sverige, med formsättare såsom Ulla Molin, Gunnar Martinsson och Sven Ingvar Andersson.
- Körsbär och try är tänkta att ge skugga åt ett stort fågelbad i glasmosaik.
- Flera olika marktäckare, planteras i cirklar för att bilda golv och klotformade idegransbollar placeras som ram kring trädgården.
- Rummet ska vara fyllt med olika sorters vårlökar och solitära blommor.
- En mindre gång av runda betongplattor ska genom ytan.

Stig

Växtidé

Anemone blanda
Astrantia major
Aruncus aethusifolius
Brunnera macrophylla
Calamagrostis acutiflora
Carex muskingumensis
Galium odoratum
Lonicera maackii
Polygonum affine
Prunus sargentii
Taxus baccata
Tulipa humilis
Tulipa sylvestris

Balkansippa
Stjärnflocka
Astilbespirea
Kaukasisk förgätmigej
Tuvrör
Plamstarr
Myskmadra
Koreanskt try
Bergormrot
Bergkörsbär
Idegran
Violtulpan
Vildtulpan

Slutnoter

- 1 Denna historia ligger utanför ramen för denna uppsats. För en utförligare beskrivning av vad som hänt se Åhlin 2004.
- 2 Husmodern, nr 13, 1942
- 3 Dagens Nyheter, 1943-03-04
- 4 Källström, Staffan; 2000, s.199
- 5 Värnamo Nyheter, 1949-05-19
- 6 Dagens Nyheter, 1943-04-03
- 7 GT Kvällsposten, 1997-12-07
- 8 Hitchcock, Henry-Russell, Johnson, Philip, 1966, Fritt översatt
- 9 Tatami-mattor är tjocka, rektangulära stråmmattor som täcker hela golvytan i traditionella japanska rum. Ett rums storlek anges i Japan ofta i antal tatamimattor. Ett standardmått på en tatamimatta är ca 190x95 cm.
- 10 Christiansson, Carl, 1992, s.38
- 11 Böhn-Jullander, Ingrid, muntlig intervju, 2005-02-05
- 12 Källström, Staffan, 2000, s.179
- 13 Ibid. s.182
- 14 Eisenman, Peter, Stern, ed Philip Johnson: Writings, s.16
- 15 Colomina, Beatriz, 1999, s.297
- 16 Sydsvenskan, 2005-03-09
- 17 Medborgaren, nr 2, 1957
- 18 Vi, nr 5, 1984
- 19 Husmodern, nr 13, 1942
- 20 Frisksport, nr 35, 1935
- 21 Bergström, E. S., Waerlands månadsmagasin, 1945-05-05
- 22 Benämningen solviking var något man använde sig av bla i tidningen Frisksport och syftade på en person som hade annammat frisksportsidealen med motion, sund diet och livsföring mm.
- 23 Frisksport, nr 25, 1940
- 24 Dunér, Katarina, muntligen, 2005-02-08
- 25 Artikeln trycktes 1930 i den tyska arkitekturtidskriften *Wasmuths Monatshefte für Baukunst und Städtebau*.
- 26 Andersson, Thorbjörn, 2000, s.207
- 27 Hitchcock, Henry-Russell, Johnson, Philip, 1932, s.88
- 28 Hart, Spencer, 2001, s.32
- 29 Bruno is back, TV-film från 2002
- 30 Söderlund, Marika, muntligen 2005-01-02
- 31 Frisksport, nr 25, 1940
- 32 Man tog bort tallen då man lade om taket under 90-talet. Flera andra, större träd togs ner efter stormen "Gudrun" år 2005.
- 33 Rudberg, Eva, 2000, s.159
- 34 Residence, nr 7, 2003, s.94
- 35 GT Kvällsposten, 1997-12-07
- 36 Karlsson, Erik, muntlig intervju, 2005-02-03
- 37 Åhlin, Lisa, 2004, s.16

Litteraturförteckning

Böcker

- Andersson, Thorbjörn(r), 2000, *Svensk trädgårdskonst under fyrahundra år*, Stockholm
- Blennow, Anna-Maria, 1995, *Europas trädgårdar*, Kristianstad
- Bodén, Christer, 1989, *Modern arkitektur funktionalismens uppgång och fall*, Kristianstad
- Böhn-Jullander, Ingrid, 1992, *Bruno Mathsson*, Kristianstad
- Christiansson, Carl, 1992, *Bruno Mathsson - Dikten om människan som sitter*, Stockholm
- Colomina, Beatriz, 1999, *Privat och offentligt*, Uddevalla
- Dunér, Sten och Katarina, 2001, *Den gyllene Trädgården*, Värnamo
- Ferring, Mari & Lander, Lotta, 2004, *Femtioalets glasfasader*, Stockholm
- Flinck, Maria, 1994, *Tusen år i trädgården*, Värnamo
- Gester, Karl-Gustaf, *Bruno Mathsson - En klassiker bland modernister*, Stockholms universitet
- Gustavsson, Eva, 2001, *Trädgårdsideal och kunskapssyn - En studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswärd och Ulla Molins skapande handling*, Agraria 262, SLU, Alnarp
- Hart, Spencer, 2001, *Frank Lloyd Wright*, Kina
- Hauxner, Malene, 1992, *Fantasiens Have*, Köpenhamn
- Hauxner, Malene, 2002, *Med himlen som loft*, Köpenhamn
- Hårde, Ulla, 1986, *Eric Sigfrid Persson*, Motala
- Hitchcock, Henry-Russell & Johnson, Philip, 1966, *The International Style*, New York
- Johansson, Gotthard, 1931, *Funktionalismen i verkligheten*, Stockholm
- Khan, Hassan-Uddin, 2001, *International style*, Köln
- Källström, Staffan, 2000, *Framtidens katedral*, Malmö
- Le Corbusier, 1976, *Vår bostad*, Lund
- Mock, Elizabeth, 1946, *If you want to build a house*, New York
- Rådberg, Johan, 1997, *Drömmen om atlantångaren*, Stockholm
- Svedberg, Olle, 2003, *Planerarnas århundrade*, Värnamo
- Tanizaki, Junichirō, 1998, *Till skuggornas lov*, Lund
- Taut, Bruno, 1937, *Houses and people of Japan*, Tokyo
- Thoreau, Henry David, 1998, *Skogsliv vid Walden*, Södertälje
- Widenheim(r), Cecilia, Rudberg Eva, 2000, *Utopi & verklighet svensk modernism 1900-1960*, Stockholm
- Åhlin, Lisa, 2004, *Glashuset i Kosta, Bruno Mathsson och kulturmiljövård*, påbyggnadskurs C konstvetenskap, Lund

Facktidsskrifter

- Arkitektur, nr 3, 1967, Cornell, Elias, "Bruno Mathsson och tiden"
- Arkitektur, nr 4, 1992, Karin Winter, "Per Fribergs landskap"
- Form, 1950: Dag Widman, intervju efter USA-resan
- Form, 1954: Arthur Hald, "Glas kring glas. Kostas nya utställningshall."
- Journal of garden history, vol.17, nr 2, 1997, Laurie D. Olin, "The museum of modern art garden: the rise and fall of a modernist landscape."
- Utblick landskap, nr 1, 1985, Andersson, Sven-Ingvar, "Breven berättar"
- Utblick landskap, nr 3, 1989, Horgby, Charlotte, "Funktion och respekt", Berg, Ingrid-Maria, "Pionjärerna"
- Utblick landskap, nr 4, 1993, Isling, Bengt, Suneson, Torbjörn, "En stark form och en violin",

Hauxner, Malene, "Rummet utan slut", Simons, Tom, "Först och främst naturen",
 Redaktionen, "Nya parker för den nya människan"
 Villatidskriften Hem i Sverige, nr 7, 1960
 Villatidskriften Hem i Sverige, nr 5, 1961
 Villatidskriften Hem i Sverige, nr 6, 1961
 Villatidskriften Hem i Sverige, nr 8, 1961
 Villatidskriften Hem i Sverige, nr 9, 1961: Ulla Molin, "Sommarhuset i Frösakull"

Allmänna tidskrifter

Allt i hemmet, nr 8, 1963: Bengt Warne och Bertil Arwidson, "Det goda livets fritidshus"
 Damernas värld, nr 10, 1956: "Roy Anderssons glashus, Blackevägen 35, Göteborg"
 Frisksport, nr 35, 1935: Are Waerland, artikel.
 Frisksport, nr 25, 1940: Agne Windmark, intervju
 Husmodern, nr 13, 1942: intervju med Bruno Mathsson av John Fraenkel
 Medborgaren, nr 2, 1957: Karin Olsson(Karzo), intervju
 Recidence, nr 7, 2003: Katarina Juvander, "Voyeurens våning"
 Röster i Radio TV, nr , 1981, Kajsa Harrysson, "Sommarhuset i Frösakull"
 Svensk Damtidning, nr 18, 1959, "Roy Anderssons glashus, Blackevägen 35, Göteborg"
 Svenska hem i ord och bilder, nr 10, 1955: Eva Ralf, "Glashus i Kungsör"
 Svenska hem och trädgårdstidning, nr 10, 1956: Bibi von Horn, "Att bo i glashus"
 Svenska hem och trädgårdstidning, nr 3, 1957: Rangvi Gylder, "Glashus skapar närhet"
 Sweden Now, nr 1, 1978: Claes Lewenhaupt, intervju
 Waerlands Månadsmagasin, maj, 1945: E S Bergström, "Stolmannen och solvikingen Bruno Mathsson bygger morgondagens möbler och bostäder."
 Veckojournalen, nr 25, 1961: Margit Vinberg, "Sommarhuset i Frösakull"
 Vi, nr 5, 1984: Lena Larsson, intervju
 Wasmuths Monatshefte für Baukunst und Städtebau, nr 4, 1930: Brandt, G.N., "Der kommende Garten"

Dagstidningar

Dagens Nyheter 4/3, 1943, Pernilla Tunberg, intervju med Bruno Mathsson
 Dagens Nyheter 24/2, 1949, Jan Olof Olsson, "Väckelse från Värnamo"
 Dagens Nyheter 15/3, 1951, Eva von Zweigbergk, intervju med Bruno Mathsson
 GT Kvällsposten 7/12, 1997, intervju med Karin Mathsson
 Sydsvenskan 9/3, 2005, Dan Hallemar, "Glas andas framtid och hopp"
 Värnamo Nyheter 15/1, 1948, "Det första färdiga Bruno Mathsson-bygget"
 Värnamo Nyheter 19/5, 1949, Sign Ivéo, intervju efter USA-resan

Film

Bruno is back, 2002, K-special SVT, producent Katarina Dunér

Muntliga källor

Bankhead, Benjamin, muntligen, våren 2005
 Böhn-Jullander, Ingrid, muntligen, 2005-02-02
 Dunér, Katarina, muntligen, 2005-02-08
 Karlsson, Erik, muntligen, 2005-02-03
 Söderlund, Marika, muntligen 2005-01-02
 Åhlin, Inger, muntligen, våren 2005

Bildförteckning

Fotografier och bilder som inte tas upp i förteckningen har fotograferats eller skapats av författaren.

Bild nr:

13.-15. Sara Frid

21. Svenska hem och trädgårdstidning, nr 10, 1956, omslagsbild

22.-25. Smålands museum, Arkivbilder

27.-28. Projektbeskrivning Kosta Glashus

29.-30. Benjamin Bankhead

37.-39. Projektbeskrivning Kosta Glashus

39. linnaeus.nrm.se

40. www.aphotoflora.com

41. www.ville-ge.ch

42. www.funghiitaliani.it

43.-45. www.odla.nu

45. kasuga.web.infoseek.co.jp

46. www.gartendatabank.de

47. www.waldkang.de

48. www.stewo.no

49. nome.hib.no

50. ghs.greshham.k12.or.us

51. www.fmn.helsinki.fi

52.-55. www.biopix.dk

55. www.ces.ncsu.edu

56. www.missouriplants.com

Skötsel av utemiljö till Kosta Glashus

Detta är en uppskattning av framtida skötselkostnader för utemiljön kopplad till glashuset i Kosta. Angivna riktvärden är i de flesta fallen lånade från ett kommunalt skötselprogram. I andra fall har jag gjort en egen uppskattning av ungefärligt riktvärde.

Förklaring till tabellerna:

Aktivitet: Definitioner över vad som skall göras på en yta under ett år.

Frekvens: Antal gånger under ett år.

Mängd: Ytans storlek, om inte annat anges, kvadratmeter.

Riktvärde: Antal minuter det tar att sköta en kvadratmeter.

Timmar/år: Antal timmar aktuell aktivitet tar att utföra per år.

Kostnad/år: Kostnad per år i kronor.

Jag baserar min kostnadsberäkning på att varje timme kostar 250 kr vilket innefattar en persons lön inklusive arbetsgivaravgifter och sociala utgifter. Utgifter för användning av handredskap och mindre maskiner är också inräknat.

I min skiss över området (sista sidan) har jag delat in och definierat anläggningen i mindre ytor för att tydligare kunna uppskatta olika skötselaktiviteter.

1. Ytan mellan huset och glasbrukets område. Idag en vildvuxen gräsyta med en ridå av uppvuxna träd. Enstaka träd bevaras.

Ytan skall vara relativt öppen ängsmark med enstaka solitärträd samt buskage. Träden är till största delen mindre fruktträd. Genom ytan löper en stenmjölsgång.

Storlek veg.yta: 2200m²

Gång, yta: 70m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Städning	2	2200	0,010	1,0	250
Slåtter	2	2200	0,030	3,0	750
Putsning, runt träd	2	15st	6,0	3,0	750
Beskärning	1	15st	30,0	8,0	2000
Ogräsbehandling, gång	4	70	0,1	1,0	250
Ytbehandling, gång	2	70	0,11	1,0	250
Snöröjning, gång	löpande	70		-	-
Summa:					4250

2. Förgården till huset med entré. En fortsättning på ovanstående ytas karaktär; äng med inslag av buskar och mindre träd. Enstaka partier med kraftiga perenner eller prydnadsgräs kan också bli aktuella. Ett hårdgjort område vid entrén samt två mindre hårdgjorda gångar till stipendiebostaden och utställningslokalen.

Storlek veg. yta: 500m²

Hårdgjord yta: 35m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Städning	2	500	0,01	1,0	250
Slätter	2	500	0,03	1,0	250
Putsning, runt träd	2	10st	3,0	1,0	250
Beskärning	1	10st	30	5,0	1250
Städning, hårdg.	20	35	0,2	3,0	750
Ogräsbehandling, hårdg.	4	35	0,2	1,0	250
Snöröjning, entré	löpande	35		-	-
Summa:					3000

3. Vägen framför huset.

Storlek: 500m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Ytbehandling	2	500	0,11	2,0	500
Snöröj/sandning	löpande	500		-	-
Summa:					500

4. Gårdar. Tre stycken av gårdarna anläggs med perenner, buskar och träd samt sköts på ett intensivare sätt likt enklare trädgårdsanläggningar. Varje gård har en hårdjord del.

Storlek veg. yta: 80m²

Hårdgjord yta: 30m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Ogräsrensning	4	80	1,3	7,0	1750
Perenner, översyn	2	80	3,0	8,0	2000
Beskärning	1	2st	60	2,0	500
Städning, hårdg.	20	30	0,2	2,0	500
Ogräsbehandling, hårdg.	4	30	0,2	1,0	250
Summa:					5000
Summa, tre gårdar:					15 000

5. Stipendiat bostadsgård. En av gårdarna, stipendiebostadens, har en enklare utformning med en gräsyta, några träd och buskar samt en hårdgjord del.

Storlek veg. yta: 80m²

Hårdgjord yta: 30m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Beskärning	1	4st	60	4,0	1000
Vårrenhållning	1	80	1,0	1,0	250
Gräsklippning	20	80	0,1	3,0	750
Städning, hårdg.	20	30	0,2	2,0	500
Ogräsbehandling, hårdg.	4	30	0,2	1,0	250
Summa:					2750

6. Mindre promenadstig som löper över baksidan. Stenmjöl.

Storlek: 1m bred, 200m lång

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Ogräsbehandling	4	200	0,1	2,0	500
Ytbehandling	2	200	0,11	1,0	250
Summa:					750

7. Caféverksamheten kommer att ha en hårdgjord del, en trädäcksyta samt en klippt gräsyta i anslutning till detta. Enstaka träd kommer att finnas över hela ytan.

Storlek hårdgjord: 130m²

Storlek trädäck: 100m²

Storlek gräsyta: 600m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Städning, hårdg.	20	130	0,2	9,0	2250
Ogräsbehandling, hårdg.	4	130	0,2	2,0	500
Inoljning, träyta	1	100	10	1,0	4250
Vårrenhållning, gräs	1	600	0,1	1,0	250
Kantbeskärning	1	100m	1,25	2,0	500
Gräsklippning	20	600	0,1	20,0	5000
Putsning, runt träd	6	10	3,0	3,0	750
Lövhantering	1	600	0,1	1,0	250
Beskärning	1	10	60	10,0	2500
Summa:					16250

8. Äng. Viss del av baksidan som har ängskaraktär med solitärträd och buskar. Vissa partier trimmas mer frekvent.

Storlek, veg. yta: 2500m²

Frekvent trimmat: 500m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Städning	2	2500	0,010	1,0	250
Slåtter	2	2500	0,030	3,0	750
Putsning, runt träd	2	20st	3,0	2,0	500
Beskärning	1	20st	30,0	10,0	2500
Frekvent trimning	6	500	0,2	10,0	2500
Summa:					6500

9. Lund. Viss del av baksidan som har lundartad, woodland-karaktär.

Storlek: 1000m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Städning	2	1000	0,010	1,0	250
Ogräsbehandling	2	1000	0,6	20,0	5000
Trimmning	2	1000	0,2	7,0	1750
Mulchning	1	1000	-	2,0	500
Summa:					7500

10. Gräsytor. Mindre gräsytor på baksidan.

Storlek tot: 300m²

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Vårrenhållning, gräs	1	300	0,1	1,0	250
Kantbeskärning	1	120m	1,25	3,0	750
Gräsklippning	20	300	0,1	10,0	2500
Putsning, runt träd	6	10	3,0	3,0	750
Lövhantering	1	300	0,1	1,0	250
Summa:					4500

11. Papperskorgar, bänkar. Fyra stycken papperskorgar och sex bänkar spridda över ytan.

Årliga skötselåtgärder:

Aktivitet	Frekvens	Mängd	Riktvärde	Timmar/år	Kostnad/år
Pappersk. töm. april-okt	30	4	2,0	4	1000
Pappersk. töm. nov-mars	10	4	2,0	2	500
Bänkar, ytbehandling	1	6	20,0	2	500
Summa:					2000

Total summa: **63 000**

De flesta av de riktvärden som jag har använt är baserade på sköseltider i en kommunal förvaltning och över mycket större arealer. Småskaligheten i det här projektet gör att skötselkostnaderna per automatik blir högre. Därför bör totalkostnaden multipliceras med en faktor. Jag har valt att uppskatta den till 1,3. All arbetstid för en skötselåtgärd har jag avrundat till hel timme.

Total summa x 1,3: **81 900**

Årlig skötselkostnad uppskattas alltså till drygt 80 000 kr/år. Tillkommer gör också den årliga snöröjning som erfordras. Eftersom den kan variera får den ligga som en löpande kostnad. Skötselkostnaden kommer antagligen att minska något efter hand då olika vegetationsytor mognat och slutit sig.

Skissförslag; underlag för skötselberäkning.

Förslaget är schematiskt uppskissat för att fungera som underlag vid yt och kostnadsberäkningar till en framtida skötsel av området. Det är alltså inget färdigt gestaltungsförslag.

